

ما جلد
و: ۱۳۳۲
۱۳۳۲

مطبع میرزا و در مطبعین -

کلیات شبلی

فارسی

یعنی

مجموعہ قصائد و غزلیات و مثنویات و قطعات و رباعیات

مولانا شبلی کہ

پیشتر ہزانش متفقاً بنام دیوان شبلی و دستہ گل و ہست گل و برگ گل

شائع شدہ ہوو، حالانکہ یک مجموعہ مکمل

فراہم آور دہندہ است،

۵۱۳

اہتمام مولوی مسعود علی ندوی

مطبع معارف چاب شد

PE12161

۱۳۱۶/۱

فہرست یکمات شبلی

صفحہ	مضمون	صفحہ	مضمون
۴۱-۴۰	قصیدہ شکر سلطان جهان یگم ..	۴۱-۱	قصائد
۴۲	مراثی	۴-۱	ہجیدہ ..
۴۳-۴۲	مرثیہ نواب ضیاء الدین خان فیستہ ..	۸-۴	بند بزم تعلیم ..
۴۵-۴۴	مرثیہ مولانا فیض الحسن صاحب ..	۱۰-۸	ت سفر لکھنؤ و حیدرآباد ..
۴۸-۴۶	مرثیہ جنرل عظیم الدین خان ..	۱۰-۴	ندوۃ العلماء ..
۵۰-۴۸	مرثیہ شیخ حبیب اللہ دال مصنف ..		ابتدائے مضمین حالات مدرستہ العلوم کہ
	ثنویات	۱۵-۱۱	راے دکن خواندہ شد ..
۵۶-۵۱	ثنوی نامتھام ..	۱۹-۱۶	فہمین تجمین طہر زرد ..
۵۴-۵۱	دیباچہ سیرۃ النعمان ..	۲۳-۱۹	ضمن حالات سفر روم ..
۵۶-۵۵	ثنوی قططنظیفہ ..	۲۵-۲۳	ہ ہمار یہ ..
۸۵-۵۶	مکب ہمایون سلطانی ..	۲۹-۲۵	اشمیریہ ..
	غزلیات	۳۲-۳۰	بند کہ بعد از ولایتی روم بدرستہ العلوم خوا
	۱۱۱-۶۰		
	غزلے دیوان شبلی	۳۶-۳۲	بند کہ بندوۃ العلماء امرت سر خواند
	غزلے دستہ گل	۴۸-۳۸	رہ تہنیت میر عثمان علی خان

صفحہ	مضمون	صفحہ	مضمون
	قصائد و غزلیات آغاز شباب	۱۰۶-۹۰	غزلنامے بوسے گل .. ..
۱۱۶-۱۱۴	وقت ۱۲۱-۱۱۴	۱۱۰-۱۰۴	غزلنامے ہلک گل .. ..
۱۱۶-۱۱۴	در مدح سلطان عبدالعزیز		قطعات ۱۱۴-۱۱۲
۱۲۰-۱۱۶	عسزل	۱۱۲-۱۱۰	نامہ منظوم .. ..
۱۲۰-۱۱۶	فخیر	۱۱۳-۱۱۲	خطاب آفاخان بترکان عثمانیہ .. ..
۱۲۰-۱۱۶	نویشتادی	۱۱۳-۱۱۰	بر حادۃ گزند پاسے خویش .. ..
۱۲۱-۱۱۶	ویدینہ منورہ پیش روئے انور خاند	۱۱۳-۱۱۲	مسلم دیوینورشی .. ..

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

قصیدہ عید

کہ در پس از شرح دادن گرمی ہنگامہ عید - نختی از بر ہے کار اسلامیان نمودہ آمد،

۱۸۸۶ء

<p>باز شد بر رخ گیتی ہر امید منہ از کہ در گشت نہ نیار د کہ کند پاسے دراز چون گل تازہ کہ غنچہ آتش نتوان کردن باز نشہ عیشش نہ از ریے و بادہ نیار این ہمہ گرمی ہنگامہ داین ز نیست و ساز ہر سیکے در بنز خوش ز دینگر محبت ساز عید کہ کہہ و سستان دشت نوران بجاز نکہ از تنگی جایار سنیے یا بد بانہ</p>	<p>روز عید ست و دو گھر کار جهان گشت بہار دست بیداد فلک آن ہمہ کوتاہ شدہ است خلق را با زلب از خندہ فرا ہم آمد سخن از سے چہ کنی بادہ چہ خواہی امروز خواجہ از خانہ برون آسے کہ دیدن دارد مردمان بین کہ نہر ناحیسہ گرہ آمدہ اند ہمہ در راہ طلب با گرم نفس چون خورشید مردمان بس کہ نہر گوشہ منہ از آمدہ اند</p>
--	--

آن کی جلوه فروش آمده در خانه زین
 آن یک از تابش خود پرده فروشته بر دی
 واعظ آراسته عمامه و از دس شرف
 زاهد ساده بهم از کلبه تنهایی خویش
 با همه شوکت و سرباهتمه میکن و شکوه
 نفس خنثی شستند دوزانو و انگه
 مفتی شهر هسم از جا بامت برخاست
 آنچه بایست از تریل و سکون در قراست
 پس در خطبه بستر بود با دواز بلند
 شاخ و برگ سخن فسر دوم و از جافتم
 شور برخاست ز مردم که مبارک بادا
 در سخن بودی که کز غم وینارستم
 کودک از روی ادب عرض نیایش میکرد
 پدر از مهر پیانخ پسرش را گفته
 حیث کاین شور و طرب یک دفنیش ماند
 جمع اسلام چو باشد تیر و بلا
 فرق بود بحقیقت ز محرم تا عید

وان دگر بر زده بر بود ج زرباش ناز
 وان دگر در کف چتر شده جلوه طراز
 شعله را کرده چو سر رشته ایستد دراز
 با کس جنس رقعه خود رفت بدون بهر غاز
 خلق در عید که آمد ز ره صدق دنیا ز
 راست چون سرد ستاد ندیده ذکر و نماز
 با همه صدق و صفای همه احوال و نیاز
 همه برو چه حسن کرداد آن مست از
 خطبه چون سخن قامت محبوب دراز
 خود نگویم که چو انجم پذیرفت آغاز
 عید و این گرمی هنگامه دین نیست و ساز
 دیگر گفت علی الرغم سپهر کج باز
 پیر گفته صدوی سال ترا عمر دراز
 مَرَحَبَا اَیْدِکَ اللّٰهُ بَعْدَ مَمْتِاز
 چه کند عید بدو که بود صبر گداز
 خود چو کج باخت بایشان فلک عبیه ساز
 آه از فتنه گری ما سپهر کج باز

خود همان جمع که میداشت بهم تنخ و مسلم
 آنکه در انجمن فضل نمیداشت شمال
 آنکه جان در تن افسرد و حسنی بدید
 بیست و هفت را پایه از گوشت بلند
 نظم او بسنگ و آنکه من از سحر گوی
 یاد آن رونق و باز او به سر در بغداد
 قسطیه آنکه از کسب هنر کرد رنگ
 خود همان جمع که افزاست بیوق مسلم
 آنکه پاهای خراش چه خراسان و چه پارس
 آنکه دلم به چین داغ سجودش برداشت
 روم را لرزه بر اندام زبانگ غضبش
 فتح را از سپاه طاعت ختمش محراب
 رنج او بود که تاج از قریص بر بود
 اینکه آن قوم بکلیست که توان گفتن
 در تهر یک شن از دامن طلب کوتاه
 همه را از دستم جاویده خون گشته جگر
 نم بدان مایه که سرگز نهوان دیدنی

خود همان قوم که بوده است بهر پایستراز
 آنکه در بزم که و هنر بودش انباز
 آنکه برداشته قفل از درنجینه راز
 منطق و فلسفه را و ادبم از لب و طراز
 نثر او بین و در کف قصه خوان از اعجاز
 یاد آن گرمی هنگامه فن در شیراز
 دان سحر نو که اطالیه باو داشت نیاز
 آنکه بر اوج فلک بود که گوشه تراز
 آنکه تار این نگاهش چه عراق و چه خوار
 آنکه سبوح بخاک در او کرد نیاز
 هنر را غنای مستم او زهره گداز
 بخت را بهر پرستش در او کعبه راز
 تیغ او بود که شد بادل کسری بهر از
 خود به بین تا بچه انجام رسید آن آغاز
 هر یکی را به ستم و غصه زبان گشته دراز
 همه را شیوه بیچارگی و عجب سوز نیاز
 دیده از اشک و دل از غصه جهان ناز نیاز

ناله بخواست برآید ز دل خسته ما هی چه سازیم و خود از دست که فریاد کنیم هر چه بر ماست هم از دست سیه کاری هست زهره کیست که این قصه غم گوشش کند گر درین خط هم کینیت تسلیم از پویه بماند عذر من نه که محال است بیک نغمه سرود	نشسته را هست بهنگام شکستن آواز کین جفا نامه از ماست با آمده باز گله نیست از بخت و فلک عسریه ساز داستان نیست جگر خون کن داندیشه گداز بال و پر رخت اگر مرغ سخن در پرواز داستان عسمر دافسانه محمود و یاز
--	--

شرح این حادثه از شب بلی و بخت خواه
شب بود کوه دافسانه در از دست و دراز

تذکره

که در چارمین بزم تعلیم منعقد مقام علیگنده مورخه دهمین شهریور ۱۲۹۹ ع ایشا نموده آمد

چیت کین بزم بآئین دگر بست طراز بزمگاه هیبت همانا همه برگ همه ساز شاهد بزم دگر چهره بر منسروخت بنواز باز این گنبد فیه پست از آواز پرده دین بود فرشتی پنهان و دراز	حیرتم می برد اینک که بدین زینت ساز جلوه گاه هیبت همانا همه رنگ همه بوی شون باد اهل نظر را که تماشا مفت ست بسکه شو بر طرب از خاک گردون پرش هان بآئین ادب آنکه سر تا سر بزم
--	---

<p> بزم را تا چه قدر پایہ بست دست امروز در صفت صدر رجوان و صلیب پیر بنگر دان گرانمایہ بزرگان کہ ز بیتابی شوق ہمہ خوشخوے و ہمایون نفس و پاک نہاد گر حدیث از شرب نسبت ایشان گزرد فسرہ بزم نگہ گرمی ہنگامہ بہرین باز نتے بہ سخن چسپیم و در ذوق سخن انتظار تو و شوق تو چو از حد گذرد تہنیت گویم و از جہار و مازجوش طرب با ہمہ فسرہ و فر با ہمہ تمکین و شکوہ </p>	<p> بکہ والا گہران اند در حبلوہ طراز بہر قافلہ ما بہ نشیب و پستراز در نوشتند بپای طلب این راہ دراز ہمہ دانش طلب و دین و در نکستہ نواز انجن را بتوان گفت کہ بر خویش نواز در بہ پرسی کہ چہ الہیم زبست طراز ہمہ پانچ و افسانہ ز سر گیریم باز لاجرم پرین کشایم ز رخ شاہد راز ترودہ بر خردیہ رسا غم کہ بصد زینت ساز چارین مجلس سلیم نہادند آغاز </p>
<p> ہی چہ آغاز کہ پیرایہ آیام است این ہی چہ آغاز کہ طغرای صلد بنجام است این </p>	
<p> ہان بیاع سر صد کہ شوق و تمنای بنگر انچہ از گرمی ہنگامہ و انوہ بے ناز گوشتما - مخو ز اما سے دل آویز بے سین آن گرانمایہ بزرگان کہ بدانش مثل اند در نشان می طلبی - بہر شناسا بودن </p>	<p> ہان بدیروزہ سنہیض آسہ و مواسا بنگر ہیچ جا سے نتوان یافت بہر جا بنگر دیدہ ہا - را ہمہ حیران تہا شاہ بنگر ہمہ را جا سے - درین بزم دل را بنگر فسرہ تابش اقبال - بہ سہما بنگر </p>

<p>نگه از مهر سوخته حالی آزاده فکن آن یکے را باب آن نمه جانور بین پس از آن پایه فرو آرد به پائین بباط ناله چند که ریزد ز لبش بی بار شنو تا بخی که فغانش نبود به چیر - هر چه از شوکت او ام شنیدی زین پیش اینک آن دفتر قبال پرانگنده بهین دو مان تا همه سرگشته مان در باب آن بگرد و ز فغان سنجی اجبار به شنو بگذر اگر چه وی چرخ دگونی نبت</p>	<p>وان نذیر احمد طوطی مشک خابنگر وان دیگر را بکفت آن دختر انشا بنگر شیلی دل زده را زمره سپید بنگر پس ز جارقن و لهما سے شکیک باینگر آنچه بر مار و دوا چرخ ستم زاینگر اینک آن زمره را مایه سودا بنگر اینک آن نخته اسلام مجزاینگر خان و مانها در دست به نغماینگر وان دل آشوب شکر خنده اعداینگر آنچه بر مار و دوا چرخ ستم زاینگر</p>
<p>چند با بخت و فلک و سرت دگر بیان باشیم حرفه آنست که از کرده پشیمان باشیم</p>	
<p>روزگار است که سر زنده سیم مگر هر چه گفتیم دست نیندیم به کاسه نرسید هیچ از ناک ز پیر نیاید ز نیش ان چار مال است که این جاده نوردیم و هنوز تا چه سود است که در بزم بهنجار سخن</p>	<p>نخل اندیشه ما هیچ نیاید و در دگر اگر چه صد بار گفتیم ز بگویم دگر همه بگذریم از همین کالک کس را بنگر چهل مایه و زان همه جز بوی دگر نمه چند بهر ایند با بنگر اثر</p>

<p>تا چه سود است که در عشر سالی دو سه روز هم زهر نایجه دیده در آن جمع آیند آن یکم گرم ز جاجیز دو است بر پای هم بر آن حرف دلاویز بر مان و جج حاضران جمله تسلیم و به انکار آیند پس فراوان سخن از گفته و نا گفته رود دو سه سخته که گزینند پایان سخن بعد از آن کانه همگانه نشینند از پای آن غنما همسر افسانه و افسون گردد دل ز اندیشه تنی گردد و یاران عزیز</p>	<p>مصرعی چند بیافند و بخوانند از بر وانکه آن دست بر پایش کشانند از سر رو به بزم آمد و نخی نهد اندر محضر گوید آن گونه که رسم است در آئین هنر خودگان برده که از پی بودش نشع و ضرر تا بجای که خود آن حرمت شود یک دفتر جمله دارند قبولش که ازین نیست مفر بزم بزم شود و خلق شود راه سپر آن بنا با همه یک بار شود زیر و زیر مست نهند بفضلت که اسال دگر</p>
<p>چند سال است که یک کس ز عزیزان دیار تا چه نیزنگ هست آورد از پرده سپهر از غلط کاری مابرسر اسلام چه رفت خاف از کار و هم از فتنه گریهای فلک همه را با ده دوشینم فردا به خواب</p>	<p>خود همین است گزین طبع گاری ما ولس بر ما دیرین هرزه زیان کاری ما</p>
<p>می ندانست که چو این میگذرد دلیل نهادر تا چه در باخت ز بازی فلک عبود کار تا چه بودیم و چه هستیم و چه داریم شمار فایغ از خویش و هم از تنگی خویش و تبار همه راستی پیشینم در آستانه فردا</p>	<p>چند سال است که یک کس ز عزیزان دیار تا چه نیزنگ هست آورد از پرده سپهر از غلط کاری مابرسر اسلام چه رفت خاف از کار و هم از فتنه گریهای فلک همه را با ده دوشینم فردا به خواب</p>

<p>ماہمان مست بخواب اندر دینرنگ سپہر سختی دہر چو از حوصلہ صبر گذشت لب پر از مویہ کہ آہ این چہ جفا رفت با ہر کیے گرم براہ طلب افتاد چنان گر چہ راندند درین رہہ بنشیب و بہ فراز ہم ز بے راہ روی بود کہ باین تگ و پوک از تہہ کاری و ہر بادی ما ہیچ نکاست پتی بخت - ہم امروز چنان ست کہ دی داور ایکہ جہاندار و جہان بخش توئی پسند اینکہ نشیند باین روز سیاہ</p>	<p>فقتنار بخت نہ چند آنکہ توان کرد شمار بر گرفتیم سر از خواب سر اسیمہ و زار دل در اندیشہ کہ ہی تا چہ بود چارہ کار کہ در آن پویہ نہ دستی روز از شب تار پایا گر چہ درین مرحلہ ماند از رفتار خود بر منزل مقصود نہیستاد گذار ماہمانیم و ہمان بہیمی شہر و دیار حالت جملہ ہم امسال ہمان است کہ پار بندگان تو در بیخ است کہ باشند زار خاک بوسان سر کوئے رسول مختار</p>
--	--

داور - مان پسند اینکہ درین کہد باشیم
ماکہ از حلقہ بگوشان محمد باشیم

نامہ

بنام خواجہ امین الدین صاحب لکنوی

متضمن

حالات سفر از کفوتاجید آباد

۱۴۹۱ھ

مرحبا قاصد سہر خندہ بنہ گام براہ
کہ ترافضیل خداداد بہر حال پناہ

تیز تر میرود و در راه میا ساسے دی
 حضرت خواجہ امین اوصلی اللہ بہ
 بہ نیاز آے و زمین بوس و بنہ جبہ بجاک
 پس زمن عرض سلامی کن آنکا ہ بگوی
 کہ تو رخصت شدہ چون دل بنہا دم بفر
 با صد اندیشہ بکا لکہ نشستم ناچار
 کہ غم اینکہ ہنوزم اثر ہی ہست ز ضعف
 کہ غم اینکہ رو دور و دراز آمد و من
 کہ غم اینکہ چو از قافلہ دور افتادم
 با صد اندیشہ غرض دل بنہا دم بفر
 لطف حق بین کہ بیک چشم زدن باز نہ
 ہمرہ من بنشتند بکا لکہ دو کس
 مصطفیٰ احمد زان ہر دو یکے بود نام
 در میان گرچہ نہ بد سابقہ معرفت
 آشنایانہ بمن رو سے بیاورد و گفت
 از کجا میرسی و سزم کجا میداری
 گفتم آہنگ و کن دارم و بس و تنگم

تا بجائے کہ سی در حرم آن درگاہ
 صاحب لطف و کرم صیونی اللہ فدایہ
 ہم دعا گوے و ہم آئین ادب و انگاہ
 ہر چہ پیش آدم از واقعہ در عرضہ راہ
 تا چہ گویم کہ چنان گشت مرا حال تباہ
 دل عریض غم و لب ہنفس نال و آہ
 آن مباد کہ تپسم باز بگیرد ناگاہ
 از قضا خدا کے نیست نہ دارم ہمراہ
 تا چہ حاصل بودم زمین سفر طاقت کاہ
 بزبان بود کہ لا حقاً کلا چاہا اللہ
 زان ہمہ غصہ داندہ مرا بار آہ
 کہ من از حالتِ شان ہیج نبودم آگاہ
 کہ ز ایمان او دودہ منفردست از اشاہ
 از عزیزانش یکے کرد ز نامم آگاہ
 دیر گاہست کہ مشتاق تو بودم واللہ
 دین چہ حالت کہ رنگ رخ تو بہت چو گاہ
 کہ جدا مانده ام از قافلہ با حال تباہ

ز رفیق که پناهم بود از ریج سفر
 چون حدیث من و حیرانی من باز شنید
 اگر چه بر سادگیم خنده زدن خواست همی
 دل قوی دار که یار توام و در همه حال
 زین سخن خاطر مآسود و قوی دل گشتم
 اول آهسته همی راند و چو پای بگذشت
 چون به چو پال رسیدم ز کسان پرسیدم
 سید آن قافله سالار که در کشور فضل
 هم از آن جمع یک گفت که آس دیروز
 چون ز بهو پال گذشتم به نگاهم آمد
 هر طرف می نگری سرو چنان بود و چین
 آخر آن حمله مانیز بسر آمد و پس
 لشکر احمد که با این سپه دور و دراز
 طبع من هست به روجه که جوئی خرم

نه ایمنی که با و حرمت زخم گاه به گاه
 گفت که الحاح فاکه فاکه لا اله الا الله
 لیک رحم آمدش و گفت ازین غصه نگاه
 هرگز از خدمت تو دست ندارم کوتاه
 هم درین فرصت کاس که بنیاد بره
 کاپیور آمد و افزود و برعت ناگاه
 هیچ داینه ازین راه گذشت آن شاه
 او بود شاه و عرفیان و گر خیل سپاه
 او گذشت ست ازین راه بهنگام بگاه
 منتظر تازه که فسرود و درانور نگاه
 هر کجاست گذری آب دان بود و گیاه
 بر رسیدیم در تسلیم و کن مهنتم ماه
 که شباروزه تاریخ گذشت ست به راه
 حال من هست بهر گونه که خواهی دلخواه

الفرض چون ز شب تهنتم پاسی بگذشت
 چید را با و رسیدیم و سخن شد کوتاه

تذکره

که بنده العلماء لکنه خوانده شد

۱۹۰۶

<p>ای که نیز نگ سرا پرده عالم دیدی گونگون بازی گردون به نگه آوردی مسند آرائی جم را به نظر آوردی داستانهای جهانگیری خسرو خواندی فره افسر و دیسم تماشا کردی هم جهانگیری شیر و سنان بشنیدی الغرض هر چه جهان را سر و سامان باشد خود گرفتیم که در جلوه گاه دولت جاه</p>	<p>جاه کین خسرو دست ختم جسم دیدی پیکر آرائی این بر شده طایم دیدی تاج سلوک و خم طسره دیکم دیدی زور بازو سے کشد انگن رستم دیدی سر برهنه افغن را بیت و پرچم دیدی هم طسره از زندگی خاشه و خاتم دیدی همه را دیدی و خود گیر که بهیم دیدی انچه هرگز نتوان دید، تو آن هم دیدی</p>
<p>لیک بالا ترازین جمله بهمانی دگرست که در و کالبد دگر و جان دگرست</p>	
<p>عالم هست که آنجا سخن از جان باشد</p>	<p>عالم هست که در دوش همه درمان باشد</p>

<p> پنجه در پنجه خورشید در نشان باشد چرخ و انجم همه سرب خطافان باشد در گش جبهه که قیصر و خاقان باشد گر حدیث همه از گنبد و ایوان باشد سخن آنجا از سیح و در سلیمان باشد پنجه بر تافت موسی عمران باشد حرف آن بزم بنمیه و بیرون باشد سخن از وحی و ز الهام و ز قافان باشد گفتگو از عمر و حیدر و عثمان باشد گر حدیث ز دم خنجر خاقان باشد سخن آنجا همه از گفته یزدان باشد آن اساس که بر آورده نماند باشد تو کرا خواهی و کارت بچه عنوان باشد </p>	<p> عالم هست که هر ذره او را بپسند عالم هست که آن جابه رده در سم نیاز خاک او معتکف و یلم سلجوق بود سخن آنجا رود از منبر و محراب دعا توحیدش از جهم و کینسر و دارا گوئی سامری دم تو تا ندزدن آنجا که خود او داستانهای تو افسانه شاه است و وزیر گفتگوئی تو ز توقع و ز فرمان، و آنجا توحیدش از جهم و دارا بسراپی و آنجا هیبت دره عدل عمری برگویند تو به فرموده اسپنسر و میکسن نازی کم ز آئین جهان داری سولن نبود زمین دو عالم که ترا در نظر آمد اکنون </p>
<p> بان نگویم که آن گیری و این بگذاری حیف باشد که تو سرشته دین بگذاری </p>	
<p> یک حیف است اگر حرمت من کم باشد اندران کوش که این باشد و آن هم باشد </p>	<p> خوش بود این که ترا جاه و چشم هم باشد ملک و دین هر دو بپاکشته نیروی هم اند </p>

<p>دین دنیا بهم آمیزی و توام باشد النفات تو به دین نبوی کم باشد نامه شرح پرانگنده و در رسم باشد بهیئت دهند سه بر شرح مقدم باشد یورپ ارگپ زند آن نیز سلم باشد شرح پیش تو ز تقویم کم باشد اینکه بیگانه به هم از می رسم باشد گرمی بزم تو از سوز غلط هم باشد هر چه گوئی همه از کف دستم باشد پزشده همه تا بجام تو همه هم باشد صفین جمعیت ما سه هم صفی فتم باشد آه که است پیغمبر خاتم باشد</p>	<p>بایدت سخی بدان سان که بهر داور پی شرط اسلام نباشد که به دنیا طلبی روز بازار بود و فلسفه دهند سه را رسم اسلام نباشد که تحصیل علوم نکته شرع به افسانه برابر به نهی حل هر مسئله گفت ز یورپ طلبی دین دشمنی که ز این خود دور بود از بازیکر و عمر هیچ به یاد ستند در سخن بگذرد از سیرت و شان نبوی آنچه حق است ترا فقط سحر آید باطل کار نیست بهر راهی که دست گرفته است آن که خود خانه زندگیش این شده است</p>
<p>تو دین تم که ز روز و زمین گذایم ما دین فکر که سر رشته دین نگذاریم</p>	
<p>زان گذشتیم که بسیار و فزون می باید زین سپر انچه توان کرد کنون می باید این نه کار است که در و سپر و مکنون می بار</p>	<p>در و دین گرفتار نیست و دین باشد کار امر و نه فردا توان باز گذشت فرصت از دست باشد هر چه کنی زود کن</p>

<p>ایں چنین کار بہ تمکین و سکون برناید کارِ ملت نہ بہ افسانہ و افسون باشد شبلیا وقت دعا شد قلم از دست بہ</p>	<p>اندکے نیز دین شیوہ جنون می باید سینہ ختم و درد درون می باید آہ پر سوز، دل آغشته بہ خون می باید</p>
<p>مانہ آنیم کہ جاہ دشتے می خواہیم داورا، از تو نگاہ کرے می خواہیم</p>	
<p></p>	

ترتیب

در ۱۸۹۱ء - آریبل سید احمد خان صاحب با جمعی از دیدہ و روان روی جمعی با

آوردند۔ در آنجا بہ صدارت جناب نواب اقبال الدولہ وقار الامر انجمنی ترتیب یافت و
سر سید و دیگر عزیزان سخن از حقیقت حال مدرسہ علوم برگفتند و برسم در پوزہ از بزرگان
آن دیار یادری خواستند بھینف ہم کیے از جملہ گدایان بود لب سوال بدین آہنگ کشاد

اے بزرگان گرانایہ صحاب کبار
ہیچ دانید کہ ماراہ نوردان و کن
تاچہ جو نیم وچہ خواہیم وچہ در سر ایم
طے نمودیم چہ این سفر دور و دراز
گرچہ این ناحیہ بس دلکش و خرم جا نیست
ہر طرف می نگری لالہ بودیا ریحان
لیک این جملہ زما دل نتواند بردن
این ہمہ سیر و تماشا نہ بان سے ازد
از تماشاے گل و لالہ چہ بندیم طرف
پے توان برد کہ مارا سر و سودانی ہست
می نہ بیند کہ سر سید ما آنکہ فضل

اے عزیزان وقار پرور و اخلاص شعار
ہیچ دانید کہ ما تازہ غیبیان نیاز
چہ کہانیم و رسیدیم دین جا بچہ کار
در نوشتیم چہ این ہمہ دشت و کسار
گرچہ دل سے بردار دیدہ و روان بن گلزار
ہر کجائے گزری سبزہ بود یا اشجار
نفرینیم باین جملہ گر بہا ز تہ سار
کہ با و دل بتوان بہت توان گشت شمار
ماکہ ہمہ بصدر رخ و گر سینہ نگار
اگر از ناحیہ سر حال بخویند آثار
رہبر قافست ما ست بہ ہر راہ گزار

<p>چیت آخر که باین پیری این ضعف بین تاچه خواهد که بدیوزه گری خاسته است تاچه حال ست که آتش ز نفس می بارو این همه غفلت آخر نبود بے چیزے حضرت حالی دوس لعلم را بنگر تاچه پیش آمده کین ناموران را بهمان</p>	<p>از علیگده به و کن آمد و جوید تیسار تاچه دارد که ازین ننگ ندارد انکار تاچه حال ست که خون میچکد شش از گفتار این همه دلوله بے صرفه نباشد ز شمار دان و گردیده درانی که بوندش انصار در بدر گشتن و در دیوزه گری گشت شمار</p>
<p>شرح این قصه جان سوزنه گفتن تاکه سو ختم خوستم این سوزنه گفتن تاکه</p>	
<p>بان دمان گوش بدارید که می گویم باز فرستی پیش زفته است که باشوکت و جاه تیج اگر بود و گر نامه و قرقطاس و قلم تاگمان شعبده تازه برای بخت سپهر باز می سپنج بست دگرے داد عثمان این قدر بود که در حلقه طاعت کیشان ما از ان جمله باین ترس بر راضی بودیم رسم داین حکومت روشن تازه گرفت به علوی که جبید اند سر کار افتاد</p>	<p>دستای که غم منرا بود و زهره گداز مادر این ملک بودیم بهر پای سپهر از همه را بود هم از نسبت مازیب طراز تاگمان نقش دگر و فلک سر برده باز رفت یکبار ه ز ما خرمی نعمت و ناز پایه ماز حسریقان دگر بود منرا از کز پس پرده فلک بازی نو کرد آغاز بزم سلیم باین دگر یافت طراز در س پارینه بقویم کهن گشت انباز</p>

<p>جا بجا مدرسه طالع نهادند کرد دفتر دانش ما جمله بتاراج برفت بزم برهم شد دسر برگزینم ز خواب ما همان ست بخواب اندر دیاران دگر تا بجاییکه بهر پای و سفرن مارا نوانیم که این قصه غم شرح دهیم</p>	<p>هینت و فلفله مازه بهر گشت و پیا از گشت کوتاه بیک باره نغمه های دراز جلوه بایشش و در دین نکردیم فرا از دره منزل مقصود همان در تنگ و تاز خواری افزود و در لعینان دگر را اعزاز شب بود کوه و افسانه دراز است دراز</p>
<p>مهر لب گشت هسانا بزبانم گفتن که تو ان گفتن و سرگزشت تو انم گفتن</p>	
<p>روزگار سه همه بودند بدان خواب و نهار مرده از غیب عیان گشت و بیاران بید می ندانم که بیک بار چه افون بید غلغلی خامست ز هر ناحیه و بر زن و کوی منکران نیز با فسانه اش از جا زفتند الغرض انجمنه داو دیاران ترتیب فکر کردند و بر اسباب غرض پے بردند لیکن مرض را بهمان هست اگر درمانی حالیا چاره جز این نیست که بنیاد نهند</p>	<p>ناگهان رحمت حق پرده سنگند از رخسار دم گرمیکه ز نخ نیز برون داد شرار می ندانم که چه عجب از نمود از گفتار شوری افتاد بهر کشور و استیلم و دیار بسکه هنگام سخن حسره همه بر دگر کار تا کند خسته دلان را بنوازشش تیمار ز آن پس چاره آن در نمودند و ناطق غیر تعلیم نبوده است و نباشد نه نهار بیست و هجدهم که کسان را بود از جهل نصهار</p>

<p>تا مگر کاسه شان پر شود از زرع یار یک نفوس که آماده نشد چاره کار وان همه خستگی غیش نمودند اظهار میر محبوب علیخان که بود عرش قار شاه را چاره ناز می بود آئین و شمار ابر نیان برین در و گهر که دشوار که به راه رسانند ز این مقدار</p>	<p>پس بدویزه بهر کوچ و باز اشدند رشته سعی و طلب گر چه بی گشت دراز لاجرم رویه منت شاه دکن آوردند داد و دادگر خسرو استلیم دکن بر ره در رسم شمانی چاره نوازی فرمود آستین کرم افتاد و تو گوی بسبب مبلغی خاص عطا کرد و بفرمان نوشت</p>
<p>باری از فیض شه آن مدرسه بر پا گردید انچه مایه طلبیدیم مهیتا گردید</p>	
<p>هست آن مدرسه امروز بهر ذروه جمع گشته اند و گرفتند در شش ساله قصد رنج کن و در حرم مدرسه آید دامن تربیتش هست مگر نعل بهای نه توان گشت از اندیشه او بی پردای خود سر رشته تعلیم ندایم غناست از ره چاره گری شد بدین راههای کاروان شد سوسه تعلیم دکن با گرای</p>	<p>دولت از پرده تقدیر چو شبهه کشاید طالبان هنر از هر جهت و ناحیتی تا بکس حسرت غرناطه بعثت داووری طالبانش همه مندر مانده معنی گشتند گر چه امروز بدین آب و طراست ولی آن بنا مانده رسیده است به تمام و هنوز لاجرم چاره این کار بحسبیم از عقل پس بفرموده دانش ز علیک طوطا آخر</p>

به نیایش به در دولت سلطان فتم
 از پس گزینش و تسلیم به آداب نیاز
 شاه از لطف اشارت به نشستن فرمود
 پس از آن معتمد شاه عماد الدوله
 به ادب آمد و توفیق بهایون برخواست
 شه بدستور گران مایه فرستاد پیام
 بسکه زین مرده جان بخش بخود بایسیم
 چون بایش زاندازه خواش بخشید
 شاه تنه کرم کرد و لوازش نسبه بود
 آسمان چاه فلک پایه بشیر الدوله
 والی و قارالامرازه اعیان دکن
 پایه باملفز دند و کرم منرمودند
 شایگان گشت توانی دازین چاره نبود
 یارب آکن باد که شاه با همه اعیان و وزیر
 بهر این جای و جای که پذیرا حجت خدا

هم به فرمان ادب پشت نمودیم دو تن
 عرض مطلب نمودیم دست یاریم بپای
 امر چون فوق ادب بود نشستم به جلای
 که دبیر بیت هنر پرورد معنی پیرای
 ماهم گوش بر آواز شش وادکنه سرای
 کاینک آن مبلغ پیشینه دو چندان فرمای
 غنیمت سان در بر مانگ می گشت قبال
 پیش زاندازه خواش دهنش اجر خدای
 که شدیم از همه اعیان دکن بهره ربای
 بازوی دولت و دستور شه و ملک آرای
 آن هنر پرورد و دادا دل و فرخنده تقای
 شکر این منت احسان چه توان کرد اولی
 خوشتر آنست که اکنون بگویم آهنگه دعا
 تا ای باشد و گردن بدر شد بایسته
 نمیش را اگر بد جایا و گنم هست بجلای

یعنی از نسبت آن شاه گران فتم
 شه نظام است و بزرگ نظامی فتم

قصیدہ

۱۸۹۰ء

<p>دل پر وصلہ آخر چو زد دعوی ماند راضیسم از نگہ شوق که گوید همه باز مگر از زاهد افسرده - دلی دارم کسبم راست مانا غلطی هست که آوازه شن است بر سر پای جمال تو نگاهم گونی آه ازان رنگ ندامت که پس از کشتن غیر نا توان جان حزینم ره لب پیش گرفت ارمغانی نیو در غور خاک در او مست و پر عریده - آسمایه یکیدن خواهم نوبهاران همه ز گس بد ماند که چین می بیاشام و لب لعل می آلودیوس یک جهان شیفته طرز دل آرائی اوست او نهارت گرم آید و سن آن خواهم خضر - در دواوی غم تازه براه افتاد است</p>	<p>تا که آرد که بدرد تو تشکیب ماند از زبان هر چه دم عرض تمنا ماند که سرخ همچو شش بیند و بر جا ماند مهر گویند بان عارض زیبا ماند در هر دی هست که از ضعف بهر جا ماند یک دو دم بر رخ زیبای تو پیدا ماند آه ازان غصه که بچپا ره بره و ماند مگر آن سجده که آماده به سیما ماند که لب لعل تو از بوسه معشرا ماند بر جالت همه تن محتماش ماند کین گنه در روش عشق به تقوی ماند روضه خلد بکوی تو همانا ماند کار معنای دهمش آنچه زلفا ماند مگذارید که غربت زده - تنها ماند</p>
--	---

بگذر از خلد که در کیش توکل نبود
 صدره افتاد که مجنون غلطش کرد بخت
 پندمی دادیم و نام تو بر دس نا صح
 جاوه پیشروان رفتم و و اتم که خرد
 تنگ هست بود آری که زبان تازه کنی
 نیست جز دوی فطرت که بیازار کال
 نرفته بود که همان بر دس پیشروان
 داستان - چند توان کوز نمود و ایا ز
 گریه هم از شکن زلف کشاید گریه
 اشک خود بر شمع آینه زیاران آید
 سفایر استانی و بگونی که بحباه
 هرزه چسبیده ایم بافی و تخی که چسب
 گرچه بر پی این شعله پنی بر دس
 یک با این همه از گریه هتکا منه آرد
 پستی طالع ازین پیش چه باشد که کسی
 شیوه مدح و غزل گرچه دل آرد و شیت
 شعر اگر دامن دل می نکشد بانگ خرسست

هر که امروز - در اندیشه نرسد اماند
 کلبه ام بس که بر بیایه صحرای ماند
 تا بدین بدست آن زهر گوار اماند
 اندرین شیوه - نه با من بد اماند
 هم از ان حبس باقی که به مینا ماند
 چشم دوزی بتاعی که زلفی ماند
 خامه - در او سخن بادیه پیما ماند
 تاسی که خدغن از و امت و عذر اماند
 فکر را با تو صد آویزش یوا ماند
 خون دل نام کنی هر چه پیشینا ماند
 کترین بسنده او با جم و دار اماند
 سخت خائمه دفته انشا ماند
 کین نه راز است که مستور زوانا ماند
 نتوانست کزین هرزه روی - و اماند
 پائے در بند خطا ماند و عسدا ماند
 به تدل گشت نه چندان که گوار اماند
 نغمه - کز نیست دل آشوب بغوغا ماند

من ویزدان که اگر پای فن بزنشند
 مان و مان چند توان بود به تقلید اسیر
 پایی ازین دایره تنگ بردن که سخن
 جاده مغربیان گیر که این طر ز نوی
 رستی در زوچان پیکر گفتار آراسی
 هم به بخار نوی تازه نواسی بکشم
 بمثل گر سخن از صبح برانم گویم
 مشکب شب جمله تاراج رود و زوم مهر
 سحر از جیب افق سر بزند خند اخند
 آید از صحن جسم بانگ موزن گوش
 رند بایشه دمی راه چمن گیر دو شیخ
 چمن از غلفه مرغ به جنبش افتد
 پاسبانان ز سر کوفه و ره بر خیزند
 کاروانها بره افتند و جرس ناکند
 رهرو خسته که از زحمت دوش است بتاب
 رند میخواره که از باد و دوشین سرست
 گاه سر بزنند از خواب در و در باز خواب

حیف باشد که سخن را بجهان جاماند
 دای آن کس که بره سلسله بر پاماند
 خود محیطیت که هر قطره بد ریاماند
 دلپذیر است و دل آویز و دل آراماند
 که فروغ اثر از ناصیه سپید اماند
 باد آید که در آغوشش دلش جاماند
 سحر آمد که جهان گرم تماشا ماند
 نشوئه سیم پر گشته بره به سر جاماند
 شب بخود پیچید و از نقشه بسو اماند
 دیر از ناله تا قوس پر آید اماند
 در غم سیمه و سواک و صلا ماند
 کوه از قهقهه کبک پر آید اماند
 در میخانه بر دوسه همه کس و اماند
 دشت و صحرا پر از آوازه و غوغا ماند
 دوسه گامی رود و باز بره و اماند
 همچنان فارغ از اندیشه و اماند
 گاه محمور ز جبا خیزند و از پاماند

دست در گردن مثنوی چو خیزد عاشق	هم بدست در گش گردن مینامد
در چنین وقت به نعمانی آشفته گذر	که کس در کف و آماده انشامد

الحق از شبلی آزاده پاوش نرسد
ز دود بینی که اساس سخن از پاماند

قصیده

منتظمی راجی الاست سفر روم (مئی ۱۸۹۲ء)

سرمه تکمیل فن و بسیم پی خلیل عبر	روزگار بیستتا که مید آتم آهنگ سفر
فارغ از آن وزارت چو را کرد خدای	خوایم تا بسوی روم شوم راه سپر
گرچه بن ارم الله بودم و بس تجل	لیک تاخیر بهیرت بستم آن قدر
دیر آن مایه شد آخر کسبه و آن گنبد	که فلان جسنم بوس خام نه ارد در سر
روم گئی دوسه گارست که این زام طع	به تکلف بفریست بیدت کمر
ره پین رود در از و سفر این مایه خطیر	چون میسر شود آزا که نه زورست نه زور
من درین غصه و غم خون جگر می خورم	نالمان شایه مقصود را آمد از در
اتفاقی به پیشگاهش مرا غمت هکشا	که از و هم و گمان نیز نمیرا شد خبر
یکدوم به پیشگاهش اندازم کوسس میل	بودم از رسمت تبسته دل و تفته جگر
چون سحره آدم از تپ بدل مد که مرا	چاره جز نقل مکان هیچ نباشد ابد ر

عزم دیرینه بیا دآمد و گفتم چه خوش است
 آرتنگد آنکه رنسیق ست و هم استاد مرا
 گفتم این صحبت و این واقعه نادرافتد
 چون ازین داعیه مردم همه آگه گشتند
 همه را مهر بختنید و بدر آمد دل
 دل بهران من و رسم و فارق انداز
 رونکے چند بیاساس و سپس ساربدہ
 باخو راز نقد و ہم از امتعه آن مایہ بگیر
 مصلحت نیست کہ این مرحلہ نہا سپری
 گفتم این جملہ کہ گفتید بود عین صلاح
 مرد این مرحلہ گامے کہ فرایش نہاد
 الغرض از رمضان بہت و ششم بود کہ کن
 او فتادم پرہ کوہ و بیابان کھیند
 ز جنتی صعب کشیدیم بکشتی دوسہ روز
 کس نیارست سرش باز گرفت از بالین
 نبود مایہ آزار بکشتی چیکے
 نان خورش بود ہرگونہ میا مارا

کہ بیک حیلہ دو تاکار بر آرد و اور
 ہم دین عرصہ یا نکلند ہمینو است سفر
 پس بعزم سفر از جاے بجستم مضطر
 ہم بیاران و عزیزان وطن رفت خبر
 جملہ گفتند کہ این زحمت بھیم فہم
 ورنخواہی کہ کشتی پایے ازین را بگذر
 سازد برگہ سفر آن گونه کہ باشد درخور
 کہ اگر دیر بمانی نبود سیچ خطر
 لاجرم خادے کنیے سفر بہراہ ہر
 بیک طالب نبود در گرفت و نفع ضرر
 باز پسے نہ کشد کہ ہمہ مرگہ آرد پر
 گرم برخاستم از جاے و شدم ماہ سپر
 پس کشتی بنشستم من و یاران دیگر
 بسکہ از موج بہر خطہ شدی زیر دہر
 کس نیارست جدا کردنش از بستر
 غیر ازین محنت سہ روزہ کز نیست مفر
 از کباب برہ و مرغ و می و نقل و شکر

گرچه من زان می پالوده نیالودم لب
 هفتقم ماه می چون بریدیم **عبدن**
 من سرود آدم و روی بشتر آوردم
 کوهساریست که هر چند بلندست و فراخ
 هر کجا میگذری ریگ روانست در زمین
 اگر در سا که تزیل اند درین بقیه تمام
 مردم شهر که خود را به **سالی** نامند
 خوار و بد بخت به کار میبردند در شش
 خوشن را به عرب برده حاشا که عرب
 بپایان زبان همه تازی بود و تمام چون عرب
 هاسیان در غلط افتند و گمان با بزرگ
 تمام مردم ریشه این نخل ز خاک چاشنیست
 شش که کشتی ما باز برفت را آمد
 بهر چه نیز آمده است او چنان زو و گذشت
 این همان شهر خست که زمین کاری
 بست و رنگ در ازست و به پناخت
 مردی از اهل فرسا که پیش نامت

دیگران یک سالی الرغم زو ندی ساغر
 کشتی آسود و بینداخت زبانی لنگر
 تا خبر جویم ازین ملک از بدو و تنفر
 لیک از سینه و گل نیست در هیچ اثر
 هر طرف می نگری خاک سیاهست و حجر
 بزبان عربی حرمت زدند سس کسر
 حیوان از نبل از حیوان **سم** بدتر
 سطله هستن و کج روش و بدگوهر
 این چنین خوار و زبون شان پسند داد
 نام شان بسته بود بالقب جد و پدر
 که مگر نسب و نسل زمعد را ند مضر
 که درین جای بیار آمد و افتاد شهر
 تا بیک هفته گذر کرد بحسب **الاحمر**
 که کیفیت و حالش نشدم هیچ خبر
 بزرگ فاشه پارین نشینیدیم دگر
 که دو و پور توانستند از و کرد گذر
 زده این نقش و در اقصای جهان گشت سمر

آن خود در چو در آغاز بدعوی برخاست
مردمان خیره گرفته شنید گفتند که این
از منی چاره هم بود که در پورٹ سعید
در میان من دار ملک بنیفا و منراق
پورٹ بایست که تا چشم دنگه کار کند
صد بیتی که بر افراشته اینجا رایت
شما که گشتی ما باز روان گشت و گذشت
من با حل شدم و مردی از ابناء حلب
خوب جایست که ناخواسته در بازو دل
مضی خرم و سیری خوش و جای دلکش
گبر و مسلم همه خوش جامه و موزون اندام
جامه شان بعر مامد و درزی و لباس
چون بر و ن رفتم ازین جائی از ان چاره بود
از منی شناسان زدم بود که گشتیم روان
این همان جای قدیمست که در عهد امیر
حالیاد دولت انگلند رفتش از ترک
مسجد جامع و ایوانکه قبرس دیدم

که توان آمدن از عهد این کار بدر
هر زده هست که نذرانه ندارد و بدر
برسیدم و شستیم به دایو و در گ
زانکه راه من و او گشت جدا زین معبر
زورق دشتی و دایو بود دست راست
صد بیتی که در انداخته آنجا گشت
از ره پیا قدم پس کرد به پیرو و شمر
همه گشت و بهر نایه ام شد بهر
هر که سوزی بدش دارد و دروی بگر
راه هموار و زمین پاک و مکان خوش نظر
خاص و عامی همه گلگون تن و دریا بیک
هیچ فتنه ز مسلمان نبود تا کاف
پیش میفرستم و باز مینظر
پس به غیر من رسیدیم بهنگام سحر
پس رفتیم به شش و زو فال و نظر
لیک با صلح نه از یادوری تیغ و تبر
سیر این بقعه مرا پس عجب افرو و عبر

<p>روڈس و کوکبرہ آمد و زان پس انکسیر من سوی شهر روان گشتم و یک کیلیم فرض آدینه ادا کردم و از بعد نماز جلسی از فقہا بود و روان جا و ہسم زان یکے رو بہن آورد کہ چونی چہ کے اگتم از ہندم دان زان اوسب زلہ ربای گفت رہا الاغن از متعہ ہمیرفت دتوہ من بسیار شیخ در نی زوم دستمان پس زانہ میروان گشتم و در عرض روز نقصہ گفتہ ام این حرف تو ہم میدانی</p>	<p>کشتی استاد بہ از میرد شہی بر باد مسجد و مکتب و بازار درہ و کوچہ و در در کتب خانہ سلطانیم افتاد گز بخت از متعہ ہی رفت و ہم از قول عرف تا برابر زدہ دامن محنت بکمر طی فی رمی برم از ہر جست و ہر کتور گر توانی خشنی گوی و شالے آور لب تیسرہ پکشا دند پس از بخت نظر طے شد این راہ و پایان برسید این فتر کہ دین بادیہ بس تنگ بود راہ گذر</p>
<p>ہر کہ جو یا بود از حال من در سلہ من بایدش گفت کہ این نظم بخواند کسیر</p>	
<p>قصیدہ بہاریہ - نامتنام ۱۸۸۵ء</p>	
<p>دش این ثمن گوش گل در یحان آمد ابر گوہر ہمہ افشا ند چو گریان گذشت</p>	<p>کہ بہسار آمد و بسیار بامان آمد گل ہمہ زہر پیرا گند چونت ان آمد</p>

آب را سلسله بر پای بستند موج
 لاله چون منچنگان چهره بر افروخت بباغ
 سبزه سر بر زده از خواب - و گرفت خواب
 هر حبابی که سر از آب برارد - گوید
 عید نوروز بهار است که در خدمت گل
 می دم که بچمن - گاه خرام لب جو می
 بوی گل هست که بر دوش صبا کیه زده است
 آتش افروخت گل مرغ چمن گشت خلیل
 زین و دوسه حرف فزون نیست معان را
 دور دو بر گل دل هست که در جوش طرب
 بزم آرای گل افشان و قبح گیسو باز
 رخ بر افروخته و طره فروشته بدوش
 طره پرشکنش بکه به چمید به پای
 چون بیکباره نقاب رخ زیبا برداشت
 او همان یک نگه ناز زیان کرد و مرا

بسکه دیوانه و شش از طرف بیابان آمد
 سنبل آشفته ترا ز طوفان آمد
 بسکه باد سحرش مروحه جنبان آمد
 باید از سر تماشا س گلستان آمد
 سر و سر لبیان بر زده دمان آمد
 باد صبح آمد و بر شیوه متان آمد
 من غلط کردم و گفتم که سلیمان آمد
 که بر دوشش سوزنده گلستان آمد
 که بسیار آمد - و ایر آمد و باز آمد
 ۱۰۰ هزار و صد و سی که ده همان آمد
 آمد آن شیخ و چو گویم بچه سارا آمد
 جام و ریخته و گل و لاله - از آن آمد
 هم بهر گام چو مست افتاد از آن آمد
 تا چو گویم که چو سبزه بهر ایمان آمد
 روزگار خرد و دهنشش بی پایان آمد

جام می داد بدست من دانکه بسرود
 غزل تازه که کنش دیوان آمد

مطالع ثانی

برمن این مایه بلا از لب جانان آمد / چکنم آه بدر دے که در مان آمد

قصید کشتیر

دوستان! یک ره در سم و فاکش شماست
 ورنه اندونه دارید ز حالش خبر
 از سیه کاری ایام و ز خود رانی خویش
 بود در گوشه تنهایی خود فایغ و شاد
 سوی کشتیر روان گشت بدان گرم روی
 گرچه شک نیست که آن نایحه در زیبائی
 بسکه جوشید زهر سوی گل لاله بدشت
 هیچ جائے ز گل و لاله نمی توان یافت
 باده را خود ز خیالان نتوان کرد تسکین
 هم گلزنک که در بزم بآئین چنینند
 نشینند چمن طبع ز تروستی منیض

هیچ دانید که شبلی بچه حال است و کجاست
 باید البته پردش که پردش ز دفاست
 هست یک سال که بیچاره گرفتار بلاست
 که به ناگاه عینم سفر از جا برخاست
 که نمی خواست در آن ره نفسی که دن است
 که کنترل بکنم جسد برین را ماناست
 از کران تا به کران روی زمین ناپیداست
 پاس دیوار اگر هست و اگر سقف ستر است
 بسکه گل صفت زده سرتاسیر و از چپ است
 هم بدان گونه گل از پهلوی جلوه نماست
 دشت را هم به گل و لاله و شاد آراست

ساده اینجا از قدیم الایام رسم است چنانکه جهانگیر شاه در کتاب هم ذکر کرده که با مهارت خاکپوشش کرده لاله
 و نشاندن سال بهال در موسم بهاری شگفته

سبز بر کوه فروختیم از سرتابین
 راهرو را ندید دل که نه سد گام به راه
 دید هفتصل که برد این مادر غلطه
 گل به سر شاخ ز برگ ست فرون تر گونی
 سرو اگر پای بدامن نکشد خود چه کند
 بسکه به هر دست دم از لاله چرخه بنهند
 آب بکشت که بشهرت بود دانش و دل
 سینه صاف دلاان ست همانا که لطف
 گرد بر گرد و دل آن صفت زدن لاله و گل
 شالماست نشاط است نگین نسیم
 شالماست ازان جمله فرون تر بحال
 آب بالائے زمین باشد و اینجائی
 در بن آب دم سبز و نیل و نسیم و گل
 اگر چه دانم که سخن خود به دازی بکشید
 بخت بست بگر که ازان بزم گستی و ناز

یا قباست که بقامت شخص است راست
 بسکه به هر قدمش لاله و گل در تیر پاست
 جنبش باد - بدان گونه بروی صحر است
 همه بر گل بفرو و آنچه که از برگ بکاست
 زانکه از جوش گل لاله چمن تنگ فاست
 در شب تاریک گم نشود از راه راست
 اگر آینه در دست عریض زیباست
 از این لاله از صفه رویش پیدا است
 این لاله از زیست که به دامن شادی و غناست
 با غماست که به پیران دل غایب است
 که چون چرخ طبق بر طبق دانا است
 که زمین بر سر است و همان پابر جاست
 قوت نایم بنگر ز کجاست تا به کجاست
 چه توان کرد سخن هم ز سر نشود و ناست
 بهره ام هر چه بود در دو غم و غناست

لاله شالما در هم نشاط از نطق دارد که بالائے هم است و ارتفاع هر طبقه از طبقه دیگر البته کم از است قدم نخواهد بود و لاله این لاله
 مخصوص کشمیر است که روئے آب از گیاه می‌گردد و در آنجا کپوشش کرده و در آنجا هر جنس تر با
 می‌کازند -

به شدم گرچه بزودی دلی گشتم
 لیک آن به شدن از روی حقیقت نبی
 باز تپ کردم و تا احسن ایام قیام
 لاجرم رو ب وطن کردم و گفتم با خود
 یکشم آنقدر از ضعف بون گشت احوال
 چون یقین شد که مراد بخت رفتن برسد
 شکر ایند که در آن حالت آسیب سری
 هر چه از بیم دورم بود و ز املاک قدیم
 زان همه بیشتر دقت نمودم کورا
 خاصه بر مسجد پارینه که در خانقاه است
 خاصه آن مدرسه کز پئے ابنای وطن
 طرزه تریزین همه افسانه حدیثی بشنو
 من باین حال تبسم بودم و از یارانم
 می شنید این همه احوال و بخردی باور
 تا به حدی که بمن نامه فرستاد و چون
 باز بادرش نیامد بمن نامه نوشت

✽ محمد بن نیشل مائی اسکول اعظم گنده

کاین چنین به شدن و خود از لطف هواست
 همچو ناراستی بود که ماند با راست
 آن تپ گاه فزون گشتی و گاهی می گشت
 که اگر چاره - و گرد و - بفرمان قضاست
 که کس حرف زدن بهم نتوانستم راست
 به وصیئت درق و خامه نمودم و خواست
 از زبان هر چه برآمد همه آن بد که نداشت
 و آن کتب خانه که انواع کتب را داشت
 صرف آن کار توان کرد که در شرح رواست
 که ز بیمری ماخته بے برگ و نواست
 طریش من گندم و امر و زبائن بهارست
 چه حدیثی که شگفت آورد هم خنده فرست
 ملک الحان علیگر که برانش می گشت
 خود زانم که در جان بن بیچاره خواست
 آنچه روداد نوشتم همه را بے کم و کاست
 کاین چه حرفت که شوخ نه دیر کار رواست

اینمه بیده بهمان نتوان بست به خویش
 تنگدل گشتم و از غصه بخود پیچیدم
 من ستوه آدم از نامه و پیغام آخر
 آن سرکار لطف و کرم بار خداست
 مصطفیٰ خاں که اسست سول بر حق
 داشت چون سابقه معرفت با اسحاق
 (آنکه از دولت او باز من هست قوی
 از پند دیدن من آمد و بر رسم فرنگ
 روین کرد و بفرمود که از غایت ضعف
 لیک باین همه از کار زلفت است هنوز
 از سیر مهرتدیس و علاجم پروا خست
 تا دو مندرسم چنین بود که هر روز مرا
 بارے از فضل خدا و نیکو جان ببرد ماه
 خرده صحبت من مان برساند کنون
 میتوان گفت به مهدی بجالی و عزیز
 شبلی امروز بود بیل بتان سخن
 بعدیک عمر که از بنده غم آزاد شده است

به ظرافت نتوان گفت حدیثی نارا است
 کاین چنین بیده انکار چه آئین فاست
 لیکن آن یار همان بر سخن خود جاست
 مردست از غیب دل مدد کام شد راست
 از ره لطف به اعظم کده آمد ناخواست
 که از صغیر من هست بهر پایه سزا است
 آنکه از نسبت او نازش من هست بجا است
 دید اعضای درون را که مرض را مبد است
 کار خودی نکند دل که رئیس الاعضا است
 میکنم چاره و از ایزدم امید شفاست
 هم بدان شیوه که طرز درویش اهل صفاست
 استخوان کردی دُستی خیر از هر کم و کاست
 به شدم گرچه هنوزم اثر ضعف بجا است
 هر که را که بن دعوی اخلاص و وفاست
 به شد آن بنده که از حلقه بگوشان شاست
 که از و گلکده همت پر از صوت نواست
 همچنان باز با هنگام کن نغمه سراسر است

تزیین

در بزم دعوت منعقد (۶) دسمبر ۱۳۹۲ که از طرف دانش آموزان کالج بتقریب
مبارکباد و لکشی مصنف از سفر روم و شام ترتیب یافت خوان شد

قاصد خوش خبر امر و ز نو ساز آمد
از سفر شبلی آ داده به کالج رسید
دوستان فرده که آن بلبل خوش بجزگر
رخت هر چند سی پی سرو سامان آنا
نقد کار آگسی و خوبت آورد بکف
هر کجا بود زهر گوشه تنگ برداشت
گاه با صد زینتان ادب گشت قرین
گاه د بزم نقیسمان گران مایه رسید
گاه با سازه رلان شیوه تقلید گرفت
گاه در بیت مقدس به بر مفتی شهر
گاه در قاهره پنهان به نقاصت ماوس
دشتر از ذوق سحر گرچه نیا سوده

کز سفر یار حسن کرده ما باز آمد
یا مگر بلبل شیراز به شیراز آمد
اندین تازه چین ز فرمه پرداز آمد
شکار از دو که باین بگن ساز آمد
رفت بی مایه و گنجینه مجسمه را از آمد
هر کجا رفت بهر طائفه دم ساز آمد
گاه با حاشیه بوسان شه انبار آمد
گاه در حلقه زخا ان نظر باز آمد
گاه با دیده دران پرده دراز آمد
از رخ شادین پرده بر انداز آمد
به تخیل سر شد و در جلوه گز آمد
یا دیاران وطن عرصه پرداز آمد

<p>لاجرم رد بطن کرد و عثمان تاز آمد دین شرف بایه صد از شرف اعزاز آمد</p>	<p>جذب شوق دمی بخت آرام نداد رد زیش گشت که از شبنم یگان شاد</p>	
	<p>بزم کاین جلوه داین فره و آئین دارد شکر از دکه همان رونق پیشین دارد</p>	
<p>بزم را گرمی هنگامه همان ست که بود جوی این فیض بدگونگی روان ست که بود ایمن از قنارت ایام خزان ست که بود همچنان دیده حسرت نگران ست که بود همچنان بردش انبوه جهان ست که بود همچنان قبایه دانش طلبسان ست که بود پایه فن بهمان اوج نشان ست که بود هم بهمان هنر آموز بیان ست که بود شور و آوازه بکسیر و اذان ست که بود همچنان مدرسه رابح و روان ست که بود همچنان سعی و طلب از تیر جان ست که بود هم بآن طرز نوی زمزمه خوان ست که بود هم بآن هر شیوه بسی بهتر از ان ست که بود</p>	<p>کلیچ امروز بآن فره و نشان ست که بود همچنان نشئه لبان از نغم او سیراب اند همچنان این چنین تازه علی الزنم عدو ما بکایم و حسودان تنگ حوصله را بسکه آوازه اش اطراف جهان را گرفت آشنای که بود مجمع ارباب سب کمال کار تسلیم بآن نظم و طراز ست که داشت یونین آنکه باشیوه گفتار آموخت هم چنان شام دیگر در حرم مسجد پاک هر یک از بک ما یسین و از نالد و هور ست وان دگر دیده و ران را که با سکول دارند شلی غمزه آن جرمه کش طرف بساط جمله زین پیش که گفتم به منزل گفتم</p>	

بزم داین گرمی هنگامه نیز زود بشگفت	ساقی بزم همان پیر میخان ست که بود
تا جنان ماند و این گنبد دنیا ماند	یارب این ساقی و این بزم دل آرا ماند

تذکره

برامخی مجلس عام ندوة العلماء

منقده ۷ رجب المرجب ۱۳۲۰ هـ مطابق ۱۰- اکتوبر ۱۹۰۲ء

بمقام امرتسر

ایکے پرسی چه کسانیم؟ و چه سامان ایم	انچه با هیچ نیر زود بجان آن داریم
مانه آئیم که دسیم سکنه رطلیم	مانه آئیم که اوزنگ سیلیمان داریم
مانه آئیم که بر شیوه ارباب حشم	روی و راهی بدر دولت سلطان داریم
مانه آئیم که با حاجب و دربان باشیم	مانه آئیم که بام و در و دیوان داریم
مانه آئیم که با سند و بالین ارزیم	مانه آئیم که سرداب و شبستان داریم
مانه آئیم بدان پایه که چون تختشان	جامه از قاتم و استبرق و کتان داریم
مانه آئیم که یک شیوه باین گیریم	مانه آئیم که یک کار به سامان داریم
خاکساران جهانیم و ز اسباب جهان	بوریا نیست که در کلبه احزان داریم
جرمنه خامه و ادراق پریشان نبود	بیش و کم انچه به پیدا و به پنهان داریم

گاه گاه بوی کلبه ما باز حسد ام تو کباب بره و شه و شکری جوئی تو غلامان کمر بسته بفرمان خواهی	تا به بینی که چه برگ و سرو سامان داریم ما همان پاره ناسه بسروان داریم ما غلام خود خود و گوش بفرمان داریم
	هم بیک حال بودی سرو سامانی ما کنه هرگز نشود جامه سر یانی ما
عجز و افتادگی و طوع در سنا خواهی هست افسر و تاج و کمر بند و کلاه جوئی نیست قصه و بام و حرم و گنبد اگر خواهی نیست آن سکه کوثر و نکت نداریم بجمام شرح افسانه رومن نتوان جست ز ما مادر و اسب و پ و در و اندانیم و لے ما خرافات کمن یاد نداریم و لے گفته پیکر و پیکار نداریم بیاد	گرز ماشیده پیشینه ما خواهی هست جامه کنه و پارینه روا خواهی هست مسجد و منبر و عراب و عا خواهی هست باده خلد و صدق و صفا خواهی هست ورد و لایز حدیث خلقا خواهی هست گرز بخوری اسکا و شفا خواهی هست گرز سلسله احمد کشا خواهی هست در حدیث ز رسول و سر خواهی هست
	بے نوائیم ز ما فیه دیا مطلب انچه در کیسه نداریم، تو از ما مطلب
ماکه با آن همه نیرنگی این چرخ حرون ماکه از جای ز فستیم بصد جور و دغا	ایچکه پاسے ز ظورت ننهادیم برون ~~تو~~ رفت ز دست فلک سفایه دون

<p>رفت تمکین دست را در دود صبر و سکون بریدیم سرا سیمه باین حال زبون رفت سر رشته صبر از کف دل و دهن خود به بنید که چند دست زپرسید که چون خوش بود صبر و دلی خود نتوانیم کنون</p>	<p>تا چه پیش آمده باشد که بیکبار زما تا چه پیش آمده باشد که زهر گشته ملک در دوزان دانه گشت و کج السیل زبانه بار این غم که ز ما تابش کیانی برو چند در مینه توان داشت نهان شعله غم</p>
<p>شرح این آتش جانسوز گفتن تا که سوختم سوختم این سوز نهفتن تا که</p>	
<p>حالیا با غم و دروش سرکار افتاد است دست و بازویش بیکبار ز کار افتاد است خاک ره گشته و در راه گذار افتاد است حالیا از همسایه خود و بجهار افتاد است تهنیت در گساید آمد و خوار افتاد است هست بر بستر بیماری و زار افتاد است حالیا خسته و آواره و خوار افتاد است دهنش شاد بگل در کف خوار افتاد است خوار و سرگشته بهر شهر و دیار افتاد است همچو بخت او که در دست تار افتاد است</p>	<p>جمع اسلام که صیتش بدیار افتاده است آن که در محراب از قیصر بر بود آن که چون مهر جهان تاب به عالم میتاخت آن که صد قلعه روئین بیکه حمله کشود دست و دست و سر و پنجه آن شیر فزبان رفت کار آن که در پیکر صد مرده همی جان ببید آن عزیز که جهانیش همی داشت عزیز مرغ خوش ز مهره را کار بصیقا داشت او می نهی که نژاد عرب و آل لوی دست هر غله بنار تگریش گشته و در</p>

<p> اختر قاطمیان خود ز مدار افتاد است زان نشانه که بهر اهل گذار افتاد است نه گم گشت جهان تیره و تاریک افتاد است بر کس از ماسمان خواب رخا افتاد است رخته مادر کمر و پاس حصا افتاد است آتش فتنه بهر شهر و دیار افتاد است کار بار بطور و دود و دفتا افتاد است کار با فلک عسیرین کار افتاد است </p>	<p> ورق دفتر عباس تبارج برفت کاروان رفته و اندازه جایش پیدا است آسمان از حرکت مانده و اختر ز مدار دین عجب بین که باین فتنه و آشوب بلا سنگ می بار و در خواب خوش اندام حصار علما راهمه پیکار و نزاع ست، کزو اصرار که بود سردی ما از دم شان بکینه نایم؟ و پیش که بفریاد رویم؟ </p>
<p> ننگ باشد که پیش نه در دوش تویم هست آن ست که خود چاره گزینش تویم </p>	
<p> چاره آن نیست که از عهد کهن داری یاد مکتب مدرسه مادر همه اطراف و بلاد تا چه سود و بدان محیط پارتیه نهاد تو همان در گروانش و آبستی و باد که برویت در رزق نتوانست کتاه از ره وعظ به در پوزه بر آئی ناساز ~~سختی بکف آری که شود نوشته و زاده~~ </p>	<p> چنین حادثه صعب که بر ما افتاد چاره آن نیست که بر رسم کهن طرح نهی تا چه سود و بدان فلسفه عهد قدیم از عناصر سه و شصت آمده اینک به شمار تا چه سود و بدان شیوه تعلیم قدیم این نه خواری بود آخر که پس از کسب علوم عامیان را بفسری و بصدد حیل و فن </p>

<p>وان نزارع تو شود مایه هرگونه فساد تا بدانند که از قطاب شدی یا اوقام این حدیث نبوی است ترا در نزد زیاد نمود حاصل بحث تو مگر کس در منقاد عرض اسلام کنی در همه امصار و بلاد</p>	<p>یا که با پتو خودی بحث و جدل سازوی یا که چون خلوتیان پاسه بدامن کبشی دست بالاست هر آینه زیرین بهتر نبرد و چه کفایت تو مگر بدیه و نذر نتوانی که خود از گشت بر آئی و انگه</p>
	<p>خود بفراست کردن شعله مقصود چه بود گرو چو تو ز زبان نیست بگو سود چه بود</p>
<p>حیف باش اگر از جمله ایشان باشی منکر فقه و سنت نیستی و سر آن باشی منکر بزم نه موسی عمران باشی برزبان داری و بیگانه ز نعمان باشی جاهل از معرکه ماسه شنه مردان باشی بیخبر از عمر و حمید و عیوش شمان باشی روز و شب خود پیرتاری سلطان باشی</p>	<p>ایکه بر مانده یو ریب همان باشی حیف اگر از اثر فلسفه و معنی بیان مسمر از شبنمه جسلوه دهد، سرنهی گفته سولن و آیین جهان بانی او از نهیم پال صدافسانه و دوستان گوی قیصران راهمه یک یک شماری آغاز از خداوند جهان، یاد نیاری گاهه</p>
	<p>در پیری که درین کار چه تدبیر بود دین و دنیا بهم آید سر که آکیر بود</p>
<p>پاشی را کار درین راه به خار افتاد است</p>	<p>گرچه این مرحله دشوار گذار افتاد و سخت</p>

دین و دنیا بهم آید تن آسان نبود
نسبت فلسفه شرح بدان سے ماند
حل این مشکل اگر خواهی از مدون بخواه
حکمت و شرح درینجا بهم آید
عقل را نیست سر عین اینجا با نقل
شبلی آهنگ دعا کن که سخن گشت دراز
ایان بدرگاه خدا سے دو جهان روی به
می تواند اثر قدرت اوداد، امان
صدره افتاد که طوفان زده از کرمش
صدره افتاد که فیض کرمش جان بید
ای حسد را و ند جهان رحم بفر ما

گویا کشتی دگر واسب او چار افتاد است
که خزان در عقب با و بهار افتاد است
او کشاید گرسه را که بکار افتاد است
نمک و بادیه درین یکدیگر افتاد است
پنبه را آشتی اینجا به شش افتاد است
گرچه دانه که تسلیم سخن نگار افتاد است
که غم رحمت او بر گل و خار افتاد است
خمر سزا که بهر گوشه شرار افتاد است
رسته از لطف موج و به کنار افتاد است
مردۀ را که در آغوش مزار افتاد است
که چو مایه در نیض تو هزار افتاد است

طرح انجام مزایه سترچو آغاز انداز
سے حسد، ایان نگه لطف به بابا انداز

قصیده تهنیت سلامت مانند شهنشاهه عالی گهر
 میر عثمان علیخان بهادر از آئیب تفنک اطال الله بقاه
 در بزمی که از طرف نواب دارالمهم بهیار پاشه بوده مصنف ناصر الزرگان
 دولت یابین اشعار بجهت تهنیت کشاد

۱۹۰۱ هـ

<p>یارب این بزم چه بزم است که از زینت و ساز بارک الله در بزمی که نظیرش به جهان بزمگاه هیست همانا همه رنگ همه بوی پاس آئین ادب بین که باین جوش نشاط بنگری ساز و نه از جنس دلف و بر بطور دود همه سرست نه زان می که بود هوش بای دل به جوش آمده و مانده ز بانها خاموش هیچ دانی که چرا این همه جوش است طرب مجلس تهنیت نور اقبال شمی است کوه تاج شمی، زیور او را و زلف او را</p>	<p>هست هر گوشه تماشا که ده نعمت و ناز خود ندید است و نه بیند فلک عریه بانه جلوه گاه هیست تو گوئی همه برگ و همه ساز خنده با برب و چون خنده گل پی آواز بشنوی سخن و نه از پرده عشاق حجاز همه مخمور نه زان با و ده که باشد غماز لب پر از زمزمه و خانه تنی از آواز هیچ دانی که چرا این همه زیب است و طراز میر عثمان علی زیب ده نعمت ناز کوه تاج شمی، زیور او را و زلف او را</p>
---	---

آنکه شهنشاد گیش منوره شاهی ارد
 اختری هست که غور شید و نشان گرد
 چون نگه داشتش از حاشیه صعب جدا
 هم برین مرده جان بخش توان خواند غزل
 وقت آن است که بخویش در آئی از جای
 وقت آن است که بی بالک ازی نه جنگ
 وقت آن است که هر شاخ در آید در قص
 ای زمین وقت تو خوش بان سرنواز بچم
 وقت آن است که دستے بدعا بروم
 سرنخاک افکنم از عجز و پس آنکه گویم
 آماهان باشد و تا گردش دوران باشد
 میر محبوب علیخان نظام الحق
 آنکه از معدلتش روز ستم شد کوتاه
 ذوق مدحت گری شاه چنانم بر بود
 مدح خود گرچه ز آئین وفا بست و لے
 لاجرم تن زخم و طعنه کنم این نامه شوق
 ناگل دلاله و نسرین و دماز سینه

هم بدان سان که حقیقت بستر او در مجاز
 جوئے فیضیت که دریای کرم باشد باز
 از دکن غلغلہ مشرود رسد تا به حجاز
 هم بشکرانه این لطف توان کرد نماز
 وقت آن است که برخویش بیای از نماز
 وقت آن است که بے پرده شوی از فرم ساز
 وقت آن است که هر برگ شود نغمه طراز
 ای فلک عمر تو کم مان بنشین از تگ نماز
 وقت آن است که برخاک نم رفته نیاز
 کاسه خداوند جهان دادگر بسنده نواز
 خسرو ملک و کن باد به دولت و ساز
 که رسد فیض عطایش ز و کن تا به حجاز
 آنکه از موبتش دست گرم گشت دراز
 که دعا گویم و انگاه به مدح آیم باز
 چه توان کرد که این رشته دراز است دراز
 پس به آبنگ دعا باز شوم نغمه طراز
 زنده تا فلک شمس به

باد خاک ره او قبله اصحاب کمال
باد سنگ در او کعبه ارباب نیاز

قصیده

هر مانع نواب سلطان جهان بگیم و الیه عاکیه کنش و پوپال

(بعطای ز راه ادا مانده دارالعلوم ندره)

۱۹۰۸ء

خسر کشور پوپال به مان کرده است
زان که هر کار که او کرد به سامان کرده است
لاجرم یاوری سنت و قرآن کرده است
چهره شمع حوزین بوده و خندان کرده است
انچه در دنیا است عالم نسیان کرده است
مشکله بود که از فکر خود آسان کرده است
نه بان شیوه توان کرد که نادان کرده است
هر چه او کرد و بست برود و نردان کرده است
و انچه از پیش و ان یافت و چندان کرده است
و دولت را به سیاست توان فرستاده است

انچه بادشت دچمن ابر بهاران کرده است
ندوه را اگر سرد سامان رسد زوی چه عجب
چون نگه کرد که دین نبوی در خطر است
رایت سلم نگون بوده و افراشته است
بهر مردان همه آئین عمل خواهد بود
دانش آموختن پرده نشینان عفاف
کار آموزش تعلیم زنان گر چه خوش است
هر چه او گفت بآئین شریعت گفته است
طرح صد شیوه در رسم و روش تازه نهاد
و دولت را به سیاست توان فرستاده است

<p>گوشه متعنه اش قیمت افسر شکست مدح غائب گره از خاطر من نکشاید بے کسان را نکه مهر بنواخته است هر که ادرچمن دولت افتاد گذر نامه جو و ترا منطقه صد بار ز ذوق خسته دست تو ال تو چه حاصل و چه گهر پنج از چشم جهان "رایعه" را اگر نهفت دنده تا دیر بهان کز بس بانوی مین</p>	<p>نقش دهر نکو کرد که "سلطان" کرده است فکر را دوری بزم تو پریشان کرده است خستگان را نظیر لطف تو دیوان کرده است صد هزاران گل امید به دامن کرده است خوانده است و دیگر آقا زار و غول کرده است که بیم نیز جهان کرد که با کان کرده است باز پر پاک تو نبایان کرده است آسمان نام تو آرایش دیوان کرده است</p>
<p>شبلی غمزده رابع شهن شبنه بود لیک لطف همه را بنده احسان کرده است</p>	
	

تیرہ شد دہر کہ شیر ز جهان سے نہفت	
آن طراز سخن آن یوسف کغان سخن	آن کہ آراست ز نوزلف پریشان سخن
آنکہ صد پایہ فرو از سخنش شان سخن	آنکہ لعل و گیسو افشان بد امان سخن
دوسہ روز نیست کہ از جام اہل مدہوش ست	
عالی زو سخن مانده واد خاموش ست	
آن گران پایہ کہ دون مرتبہ اوست سخن	شاعری کز دم کلکش بہ بادوست سخن
فیض ادین کہ باین رنگ و باین بوست سخن	خواجہ اوبو وہ تو ان گفت کہ ہندست سخن
اینک از دست اہل حبیب جوش جاگست	
پایہ فن بفکاک برودہ و خود در خاکست	
علم و فن را بچہان واد گرے بود نہاند	نکتہ بہ سخن و دیدہ در سلو نہاند
در بہانہ غزل ہنسہ را اثر سے بود نہاند	نظم را خامہ اوبال و پر سے بود نہاند
ای سخن گر کہ بردہ سبہت باید کرد	
ای ہنسہ رحم عمر الہیہ سے باید کرد	
شبلیہا دستہ در در دامن اوراک بران	سینہ سے بران اوراک خاک بران
ای جنون بیسہ ورمیان خرد پاک بران	تو ہم اچان الہیہ سے بران اوراک بران
گر نہ خون کہ	
آتش سے	

مثنوی

مولانا فیض الحسن محرم سہارنپوری استاد مصنف

۱۸۸۷ء

<p>درین آشوب غم غم بزم گزنا زن گریم پتھیں صوری چند بفریبی مرا نا صح بگش علم و فن در نالہ با من ہم نوا باشد دو تا غم دارم ہر یک ز دیگر حسرت افزا تر خود این آشوب این ہنگامہ از یادم نخواہد گئے خود بہ ہر سہم گشتن کار بہتر ناظم بہ یکبار انہن بر ہم زوی تا از میان رفتی</p>	<p>جہانے راجر خون شہین ہنای من گریم دے بگذاڑا در ماتم فیض الحسن گریم ہنر بر خوشتن گریہ چون بی خوشتن گریم بگش گریم و آنگاہ بر مرگ سخن گریم ہمان نوا باشد این غم تا دیرن دیر کن گریم گئے خویش بر روز سیاہ علم و فن گریم سزدن گر درین ماتم چو شمع انہن گریم</p>
--	--

چو در دل داشتی تا از کہد بخیدی چرا رفتی

زما بگستہ ای مولای ما آخر کجا رفتی

<p>چو در دل داشتی آخر دیاران بر کران بودن خود این را ہم در کوئی نہ ہوا بہ ہر ہنگام ہوا</p>	<p>دوسہ روزی دیگر باستی آخر مہمان بودن گویہ من تو خود و انصاف دہ مار لہ خواہی</p>
---	--

<p>نوائین نکتہ در ایزدی فرمان نشان اولن ہنجاہ درسی ہجاڈہ پیشینیان رفتن تکیہ سیرن از کجا سجنہ لطف طبع رنگینست</p>	<p>بکشف از دین روح القدس ارجحان بودن بآہنگ ججازی یادگار پستان بودن بنا فہمان مذائم چون پسندی ہنزان بودن</p>
<p>کہ یارت بود آنجاہ بالکلامی ہنشین حنستی ہنر را پایہ بالا بردی دغودر زمین حنستی</p>	
<p>ز بس در کار غم دل بودہ است دیدہ تر ہم سخن را این چنین شیرازہ بین تاکہ تواند باوج پایہ اش من خود ندیم در جہان کس را بود شور و غریب اما باین ہنگامہ کے ماند صبار گہری بر تربت پاکش بگوازم در زدی پیش آورودہ ام باشد کہ پذیرد</p>	<p>بچاک تربت اول انشا ندیم و گوہر ہم پس از وی دفتر سے پریشان گشت تہر ہم دین بس مثل اوہر گز نہ بیتہ چشم خست ہم غم مر کش ردال فرست از آفتاب شرم ہم کہ اسی در شیوہ دانش مرا استاد و بر سر ہم کہ شیلی خاک بوس در گشت بودست چاکر ہم</p>
<p>ازین خواب گران آخر چوروز حشر بر خیزی چو صور حشر من در نالام وقت ست اگر خیزی</p>	
	

<p>آن کو به شرف نداشت مانند آفرخ که چنین بلند جا ہے آه این چه جفاست کان بدوش آن باز و تیغ باز-افسوس آه این چه مصیبتی ست جانگاه</p>	<p>آن کو به هنر نداشت همتای یکبار چنینان بهفیتد از پای آلوده خاک دغون شود مای آن پنجه شیرگیر-ای دای آن این چه غمی ست صبر فرسای</p>
<p>چون زین غنیم جانگداز گریم گریم صبر سدا بار و باز گریم</p>	
<p>در خاک شد آن امیر و پگاه همان یکی به شب شد و خاست کم حوصلگان سفله چسند کمال شکوه چو در مصداق آمد یکبار برو کشاد دادند بر جبهه صبر چنین نیفتند بر خاک افتاد و باز برخاست آن سود و سه براه و دال پس</p>	<p>یا تهنیت اوفتاد در چاه تا باز رود بوسه بنگاه بودند شست در کین گاه آن کج در شان دون نگاه شش تیر و یک خطا نشد آه با آن همه زخم ساسه جانگاه پس طے بنمود پاره راه افراختی سرگشت کوتاه</p>
<p>باصغر در سخن ۲ ۱۰۰</p>	<p>باصغر در سخن ۲ ۱۰۰</p>

<p>ای کشته ظلم مان خبر گیر این مه بخوف نه نیر زو برخیزد همان برسم پیشین ترکانه کله بسرق بشکن مردانه حشرام و همی را کیفر بستان و دشمنان را آنگاه بکار ملک پرداز آن رونق را هم پورا زار</p>	<p>دین ناله ما بگوش در گیر از چهره نقاب خاک بر گیر هم تیغ بدست و هم پسر گیر چار ایسنه وزره بر گیر اقبال و سعادت و ظفر گیر آتشش شود در نهاد در گیر بر هم شده کار ما ز سر گیر آن آینه سینه را در گیر</p>
<p>این جسد بکام دوتان کن زین بعد بر آنچه خواهی آلا کن</p>	
<p>شیخ حبیب الله صاحب مرحوم المتوفی ۱۲۱۰ هجری شلی نعمانی خلف الشیخ مرحوم</p>	
<p>مان ای پدر نه گویت این دزدانان کن دعوت صلح و دوستی نه دزدانان کن دستان مرا بر نه سوزانان کن</p>	<p>زنهار غم بر روی آن جهان کن ای پسر برادر صبر مرا امتحان کن دستان مرا بر نه سوزانان کن</p>

<p>کو عینم فراق تو انم که بر کشم؛ پیرانه ردی روشن تو آفتاب بود دانسته ام که روبه فنا دارد آنچه هست همدی اگر گذشت سرتن باز مانده ایم</p>	<p>با چون من شکسته و زار این گمان کن این آفتاب از نظر پنهان کن این نکته را و لیک تو خاطر نشان کن با مایه باش و هر هی رسته گان کن</p>
<p>پسند این که بکس بے خان مان شود آن آن قدر بان که منظمه جوان شود</p>	
<p>زنی و حال قوم ندانی که چون شده است ایوان قوم که تو سرش چرخ سود بود آن قوم که تو پای جایش بلند بود آن صفهای و قیر اقبال پاره گشت هر از افق میدو همان تیره ماند و هر تو از میان رستی و ما را به درد تو پرسی اگر زیش و کم ما جسدی ما</p>	<p>دلها تمام از غم و از غصه خون شده است در جنبش است مکنگر بایش نگون شده است زار و زنده دخته و خوار و بون شده است آن کاسهای خوانی نم و نگون شده است از بسکه دود آه زده لها بر دهن شده است از جسم تاب رفته و از دل سکون شده است کم گشته شادمانی و ماتم سزودن شده است</p>
<p>ای مرگ ای سیاه کن روزگار ما شرمت نیامد از دل هر دج غم عشت</p>	
<p>در شهر کیت که عین تو دیدن نیست دانسته پاس خاطر خسته ایتم</p>	<p>خدا ناله سز نکند خدا ناله سز نکند خدا ناله سز نکند خدا ناله سز نکند</p>

<p>با آنکه شور و شربب ایسنگه تو بود با آنکه ناله ام جگرنگ را گداخت ز نهام در کناروش جان داده ام غلام بنه، دراز اگر شد حدیث غم معذوم اردوین مرا گشت غن فغان</p>	<p>چشم مبارک تو از خواب بر نکرد در سیرتم که در دل زمت اثر نکرد بر سیر آه کز دل گردون گذر نکرد کین داستان درد که مختصر نکرد کرد آن غمت بدل که برگ نیست نکرد</p>
<p>تنهانه دوست از غم مرگت اثر گرفت بود آتشی چنانکه به سر خانه در گرفت</p>	
<p>آه آن زمان که دردش را نزار کرد عزم بزرگوار که آسیمه سرودید بشکی رسید ناله زد و بیل افتاد مستور خانه آمد و از سینه بر کشید حالی بهم رسید که طفل و جوان و پسر آه از جفای مرگ که با حاله چنین انحصار جان به جهان تمسکین سپرد</p>	<p>و آتار مرگ بر رخ و نبض آتش کار کرد حاش بدید و گریه بی اختیار کرد اسحاق آمد و مژه را اشکبار کرد آن تیر آه کز دل گردون گذار کرد از هوش رفت جامه خود تا رتار کرد رجمی نکرد و شیوه جور اختیار کرد جاد کنایه رحمت پروردگار کرد</p>
<p>بت این در ذبالا و کس به درکش میسر است</p>	
<p>لحم و گوشت و استخوان و پیکر و استخوان و استخوان و گوشت و استخوان و پیکر و استخوان و استخوان و گوشت و استخوان و پیکر و استخوان و استخوان و گوشت و استخوان و پیکر و استخوان</p>	

مشکونات نام

۱۸۸۵

فرحت آن برگزیده احباب
کای به بیاضی بسو برده
تا چه خواهی ز شاعری یعنی
داستانهای پاستان تا چند
تا چه سودت دهد زیان گفتن
دیده را معدن گهر خواندن
دل بسکر محال خون کردن
دیر را روش حرم گفتن
سحر و عجز از راقین خواندن
سخن عشق هرزه چندست
اینچ! خوار نیست عشق و زردین
خود به بین! از دست بخت
آن بهار طاعت زایل نیست
در سخن مهر و دین ای ایست

گفت روزی بمن ز روی عتاب
هرزه خون دل و جگر خورده
چند ازین ترهات سمعی
شکوه جو را آسمان تا چند
مره را ابر خون نشان گفتن
داغ را هدیه جگر خواندن
وحشت آموختن جنون کردن
مغل را عریض جسم گفتن
دلم را برتر از لیتین خواندن
چاک را با جگر چه پیوندست
آب با سر چه است از پستیدن
ما و حق هم عشق را چه بود
چند
سین همی ایخت

<p> زہر باقند ناب سے آلود خویش تن خود فو نگری میس کرد از رہ گوش سوے دل میرفت او گھر سے فساد سے چیدم رسم پیشینیاں بگردانم پیکرے تازہ برانگیزم در سخن طبع دیگر اندازم کردہ ام سازا غسنون و گر تنگی نیست در مجال سخن مے توان جادہ دگر پیود کہ درین پردہ گو نہ گون بازیست </p>	<p> لطف را با عناب سے آلود گرچہ منعم ز ساحری میس کرد سخن او کہ متصل میس رفت گفتمہ اش را بجان پسندیدم خواہم اکنون عیان بگردانم زمین بساط کن چو خیرم رسم دیرینہ را بر اندازم بدم خلق را فزون و گر تانہ بنجے کہ با کمال سخن این روش گر قبول دوست نبود شاعر نہ ہمین سخن سازیت </p>	
	<p> طرز اندیشہ نو کسم اکنون نشیدی کہ الحدیث شجاعت </p>	
<p> جہان حیرین سپرد بت این در ذبالا کے پوج نسیم و زکریا حمد و شایش کہ لبوں سے ہمنام و ہمنام سالن خوشست </p>	<p> جہان حیرین سپرد بت این در ذبالا کے پوج نسیم و زکریا حمد و شایش کہ لبوں سے ہمنام و ہمنام سالن خوشست </p>	

شیفتگانیم و پیس بر پست تا بخودی پایه کهدار باش هر چه ز بیش است و ز کم بازوان در ره الفت که بود تیج تیج	سجده اگر نیست زمین بوس هست و م ز شریعت زن و بهیار باش سجده و تنظیم ز هم بازوان پا چونی بر تو گیسویم هیچ
---	--

تعمیه

من که درین دایره از دیر باز باز بر اتم که درین داور خواسته ام طرح دگر و بختن بزم دگر است و تماشا دگر ز مزمزه تازه باز من گنم باوه فرستم بحرینان دگر ز حنسه که بر تار سخن باز را قاعده سحر طرازشی که وصال پا چو درین محسره که افشاست حرمت این کارنگار نیست کارین سرست نه دلیل نیست دست اگر نه نیست نه	پای ز خلوت نه نهادم فراز دل برم از حلق با فونگر شعبه تازه بر انگشتن باوه دگر آرام و میسنا دگر غلغله در حلقه راز من گنم از مے دوشین قدری تند تر با سبک تاج پر فن میزنم چشمه بخواند پر پریت این با ما سر بیست است ای پرده ام مادج علم غشیه باز پیش بختن و بختن و بختن بختن و بختن و بختن
---	---

<p>کین گہری چند سراجیدہ ام چھٹی چند گزین کردہ ام کین سے صافی بعتی حیحتم چارہ نہ زو بود ازان خواستم نست درد خود ز روایت گزیر</p>	<p>کان معانی ہمہ کاویدہ ام غارت تجا نہ چین کردہ ام خاک در مسکد باخستم وایہ اگر از دگران خواستم فن سیر گچ بود و لپ پذیر</p>
<p>گرچہ مستاع از دگر آورده ام قطرہ رہو دم گس آورده ام</p>	
<p>حرف بہ اردو زدن - آئین نبود بادیہ پیاے عرب بودہ ام ساغر من بادہ شیر از داشت بوئے ازان میکدہ باقی نماند بزم بطرز دگر آراستہ اگرچہ سرو بگ</p>	<p>گرچہ مرا شیوہ فن این نبود پیشتر اگر م طلب بودہ ام بزم چآن فرہ و آن ساز داشت لیک چو آن مطرب ساقی نماند بزم بطرز دگر آراستہ اگرچہ سرو بگ</p>
<p>ان سرین سپرد تایین در دوزخاں کے چو میں نے اپنے دل سے میں نے اپنے دل سے</p>	

مثنوی ناتمام

جون ۱۸۹۲

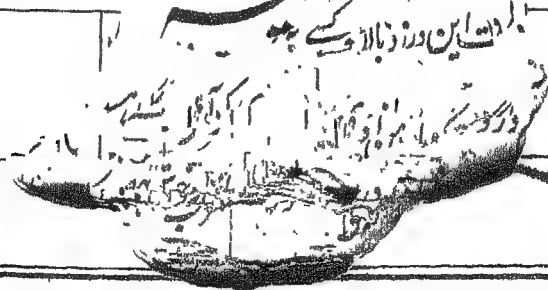
مقام قطنینه

مَتَعَكَ اللَّهُ جَنَّاتٍ أَلْمَالِ	قاصد فرخنده بنان تعال
گرم زجا خیزد ره هست دیگر	پیش رسیدت سفری ناگزیر
نفسی راست کنی - هم کن	زود رو و من کردو عالم کن
جسمه گرمی گهر کان هستند	دین بر راه اند عزیزان هستند
و اینها کسب زبیر دست همه	چون تو دران بزم کشتی زمزمه
تا ز حدیث تو شود بهر همه	تا ز حدیث تو شود بهر همه
دیدم لطاف یار منکرده گوی	جمله بدین حردن حجاب ترا
چشمه بخواب بهر پیش از نیک بد	تا بچه حال سس بشا که وصال
با ما سیر می آید لاطان میزید	بر روش دیده در این میثیت
ماهی هم عشت داشت طوف	از پس این محنت با تو نیست
چشمه بخواب بهر پیش از نیک بد	بزم خوشی بود که نایل نیست
چشمه بخواب بهر پیش از نیک بد	در صف ز...

سٹے چو شود مرعلہ پرسن جوی
 کاسے ہمہ گنجینہ کشایان فن
 از کرم داور بالا و پست
 ہم بہان طرز و روش منیرم
 اگرچہ خودم با سر و سامان نیم
 نیست سرانجام آراستے
 وینکہ پرسید کہ زان جلوہ گاہ
 ہی پہ توان گفت کہ ذوق سخن
 اگر پہنوخاں ہم کہ نشینم خوش
 اگرچہ بعض سخن و ذوق داشت
 بگذرا زین حرف و کافئی نماند
 خوان سخن گرنہ خویش را بست
 تندستے رہ . . .

از من آوارہ بسیاران گوی
 صدر نشینان سرخوان من
 حال من آن گونه کہ بایست هست
 زندہ ام و فارغ و خوش منیرم
 نادرکش حاجب و دربان نیم
 این منم و گوشہ تنہائے
 تا چہ بود حاصل چشم و نگاہ
 ہر نفسم بے برد از خوشنشین
 فرصت آن کو کہ بیایم بہوش
 هست ز کیفیت این بادہ ام
 خواب خوشی دیدم و دیگر پرس
 شہر و نسیم النور ابدا شاستم
 شیندی کہ الحدیثین رہنما ہم ہنوز
 با توجہ گدیان . . .

موسک همایون

یعنی
بر آمدن سلطان المعظم
بگذارون نماز عید اضحی

<p>خاست ز همزایه گلهاک عید پیر و جوان جسمه تن راستند مادرش از مهر تن روی شست و اینها کسین پوزا و ازه گشت</p>	<p>مهر چو از جیب افق کمر کشید دیده پیر از خواب چو برخاستند طفل که این شیوه نداند درست شیوه و آئین طرب تازه گشته</p>
<p>مژده رسید این که شه هار و تانک لکده بان اسیرم میشد و اسه نماز دیدنی کطا و لبت زهر گوشه چشمه بخوابد بر پر و دم هم نخینند با ماسری است آسین جان یافت</p>	<p>تا برو از خوان بن حجاز را بسکه عمان طلب شاگه وصال پیک نظر راه تماشا نایفیت جماله بصد شوق و بصا تو نیست</p>
<p>مادری هم عشت از دوسوی از دوسوی</p>	<p>سرمه خاک ره شادان از دوسوی</p>

<p> هر چه در هر جهت افشاند تور گشت روان از بی هم خیل و فوج بود شمار همه از هم جدا پر تو آن اسلحه تابناک با همه تمکین چو گزشت این گروه غلفه برخاست که باد ازوید و از غنم چهره خورشید و ماه قاعده دولت و دین را مدار پیکر لطف و کرم کبر یای خسرو شکر میزد داشت فاتحه دولت و طبع نماند شاه فلک خوار فره شاه و جسر </p>	<p> کو کبه شاه عیان شد ز دور بوج تو گوی که شکستی بوج هر همه را رایت و پرچم جدا نور خیز رحمت به امان خاک گشت بیکبار زمین پر شکوه مهر چو تاب خلافت مید حضرت خاقان خلافت پناه آئینه رحمت پروردگار سایه یزدان شیشه کشای شاه فلک عقبه و گرد باده ام آفرین بر ده رفیع و دیگر مسرور بیت نونم انرا شاه فلک خوار فره شاه و جسر </p>
--	--

مرکب شهبان حین سپرد
طلعت آفتابین و در زباله
شور و خروش
جنگ بدان

<p>زیب و طاهر همه عالم توئی جمله بدانند که در غرب و شرق آن توئی امر و زک در روزگار تازگی پدر و پسر از تو هست جز تو که هست ای شیر انجم سپاه فره دین نبوی از تو هست شرع بجاه تو چو شدار چمند</p>	<p>سایه یزدان به جان هم توئی هست ترا تاج خلافت بفرق هست برود دولت دین را ترا زیب و طراز حرمین از تو هست آنکه بود شرع نبی را پناه بازوی اسلام قوی از تو هست دلفرمان تو چو سحر بخشد</p>
<p>سکه اقبال بنام تو باد هر چه بگوید تی است بکام تو باد</p>	
<p>بن حجاز را شاگه وصال بیت با تو نیست دل نیست شکسته ایم</p>	<p>دیدی لطاول چشمت بخواند با ما سر یکتا مانع هم عشق چنانچه میگویم</p>

تثیب و غزل

غزل ناتمام

<p>غوا نا مگر نبود خطِ سر نوشت ای آنکه خوب ما شناسی ز زشت ما</p>	<p>اندازه وفا نگرفت از جبین من از رد و هم قبول تو فارغ نشسته ایم</p>
<p>ابر دس تو کیاره فردرخت شکن را با عنسره میا لانکه عسره فتن را</p>	<p>صحبت مگرت بود با غیار که امروز عرض هنر از هر دو جدا گاه توان خات</p>
<p>آخواریه این عسره جو وادین باز مرا بسته زلفم انرا بسته من نیز سپردا ز مرا شینی که احدی نشیند چشم فزون ساز مرا</p>	<p>بند تازه بهر دادرش داسانی نماند یک کیت به رنگه چو از جوار نه همین از مره الی نه</p>
<p>بهر غصوی ده امشب چو دبالا و کس به تاراج نگذاشته بود که ز می این مایه تیره</p>	<p>بهر غصوی ده امشب چو دبالا و کس به تاراج نگذاشته بود که ز می این مایه تیره</p>

دیگر	
همین تنها نگاه لطف را لذت شناسستی	پرس از تشنه کا ماین تم فوق عمایش را
دیگر	
<p>چشم تو ز خواب ناز برخاست بستاب نغم تو شد آسا نشست نیازمند باغیسر نه صرفه چه می توان نهفتن معموره عشق ماند دیران</p>	<p>یا قفنه به ترکست از برخاست صد بار نشست و باز برخاست وز پهلوی من به ناز برخاست چون پرده ز روی را برخاست تا ششلی پاکب از برخاست</p>
دیگر	
<p>عهد برتست اینک از جنبش نگداری زمین حسن را نازیم که هر موی ادای تو شده هم لکده بیان خله و حور و کوشه ای و این حجب از را داد از ان بر تم کز چشم چیل شکاه وصال افسانه بخوان زو که شکیم بیای تو نیست جز سجده متع و گرا از کس نه بدیدل نیست خود پی توان برست سلسله ایتم</p>	<p>داینها کسین و خطر ابی پیش نیست دیدن تطاول بود و در پیش نیست چشمه بخواند پرورده است از ابی پیش نیست با اسیر بخت است مانع علم غیبی شب با هم سحری داشت چرا بر می کرد بسیار سحری داشت</p>

<p>کمان نیز گه با سن و گه با دگر می داشت گویند که زین پیش فغان هم نمی داشت بیایه فضولی بیستاع و گری داشت تا بود در آتش بس گر نیستی داشت</p>	<p>بخت به نگاه کنده و وصله بنگ پایه حیثی است به سلیم چه دارد خوان سخن دیده ام از دولت دل بود ارمین ننگه ره نرسد که شبلی</p>
<p>سنت دل باز باریش خمرگان برخواست تا بغارگری آن ز کس فغان برخواست گرچه چاره بسوای تو از جان برخواست</p>	<p>عشق پر مایه و گریه سرین به سر خواجه در جهان هیچ کس از عربه این نیست بغلط هم بر شبلی نیستی یکبار</p>
<p>بخت داری از غمزه پنهانی هست آخوندی است که آبتن طوفانی هست بخت تو نیست منم آنست که سروامانی هست بختی که آتشین است که آتش فغانی هست بختی که آتشین است که آتش فغانی هست بختی که آتشین است که آتش فغانی هست</p>	<p>ذوق را فروده که محکوم داشت بگذرای ابرو و عویله ای نمائی نمائی بخت تو نیست منم آنست که سروامانی هست بختی که آتشین است که آتش فغانی هست بختی که آتشین است که آتش فغانی هست بختی که آتشین است که آتش فغانی هست</p>
<p>از غمزه پنهانی هست آخوندی است که آبتن طوفانی هست بخت تو نیست منم آنست که سروامانی هست بختی که آتشین است که آتش فغانی هست بختی که آتشین است که آتش فغانی هست بختی که آتشین است که آتش فغانی هست</p>	<p>بخت تو نیست منم آنست که سروامانی هست بختی که آتشین است که آتش فغانی هست بختی که آتشین است که آتش فغانی هست بختی که آتشین است که آتش فغانی هست بختی که آتشین است که آتش فغانی هست بختی که آتشین است که آتش فغانی هست</p>

دل که با هیچ نمی ساخت آزاده روی حاشیه نه دودن با تو سازد شبلی	بادمان تو که هیچ است چه عنوان در ساخت هیچ دیدی که جعل با گل و ریخال در ساخت
	دیگر
شکر خائفه و صومعه نتوان بودن ایکه از چاشنی لعل شکر خاگفتی	اینکه رست که بت خانه دلاویز است گفته شبلی از ان نیز شکر زیارت
	دیگر
غمره از گوشه چشم تو بر آید بیابک بر سر کوه تو نعمانی آشفته و زار	همچو ترس که که بنا که زمین بر خیزد شاد نیست و ترسم که حیرن بر سر د
	دیگر
تماشا شدی رنج بفرمای که هر حشر این گرمی هنگامه کجا و در شومعه تامل که ده بان اسرم میاید ز این رستی و چون من حجاب ترا که فغان کردم و که ناله و غنا که وصال زاهد این همه غافل چه نشیند که بهریت خوب رویان چه جفا با کند تا تو نیست بر فغانی چو لاله و بهر شسته ایم	و اینها کسین و ... دیدنی نظا دل بود و دین حیرانی چند چشمه بخواسد پر دلم بدستانی چند با ما سر یکتا است آتش خرمن ایمانی چند مادع هم عیش بهبه بهر دمانی چند بکشته بر کوه

<p>اشک خونین که بر زمین بچکد بجد و بخواست از جبین بچکد بخواست که بر زمین بچکد</p>	<p>برد ماند خاک لاله دگل آستان که باشد این که مرا شبلی از چشم یار افتادم</p>	
<p>بهرده مرا عریه با چرخ حرون بود دیدم که خدایک آغشته بخون بود</p>	<p>عالم همه بر هم زده فتنه چشمه است تا از جگر دسینه به پهلوی که نبشت</p>	
<p>باغ منزه بیباک ندانم چه توان کرد میخوانم و لیکن نتوانم چه توان کرد شبلی مگر امروز ندانم چه توان کرد</p>	<p>گیرم که آن ز گس جادوند، سم دل دل را ز غم زلف کس باز گرفت زین پیش مرا نیز دلاست داشت</p>	
<p>تشنه نوشم انرا بهشتن و هم بهار خویش چشم انتظار خویش بستیاری نره اشکبار خویش</p>	<p>مانند لاله از بس گردن تو آمدی به بزم و در حین سپرد در زبان او که</p>	
<p>در شرح سوز جگر میگویم ای که در زبان تو ای که در زبان تو</p>	<p>در شرح سوز جگر میگویم ای که در زبان تو ای که در زبان تو</p>	

شبلی بگو که تا بچه عنوان فرو ختم نیمه دگر بچشمه پنهان فرو ختم	در جلوه گاه حسن دل پاره پاره را نیمه ازان به زنگس متان به ختم
دیگر در بخت برد آن زنگس فغان چه کنم از معاش نفسم بگریان چه کنم	دیگر خود گفتم که زلفش نفوذ دم دل دین چاک از دست جنون بهره من باشد دگر
کز دل و دین ام - یک نیست با اختیار من بر اثر خزان رود بے رخ تو بهار من زنگس فتنه زای او گردش روزگار من	چون نبود بهر توبه ناله دگر به کار من مرگ و حیات و فراق هر دو بیایه هم اند بهر خسرابی دو کون دهن سحر بر زدند
دیدی سحاب را که ز چشمم گویم متا که ده بان اندر هم میاید اعضا گریستن دیدی قطا دل چشمه بخوابد بر دشت با ما سری نیست دشت ما و ج غم عشق را بی دشت بهوش میگفت بان بهوش میگفت بان بهوش میگفت بان	

غمره در کار شد ای حوصله گان گرم بخیز	تا زنگار بر بیا راست تو ای صبر بیای
جای راست نبود سینه پر و زاید دل	آی دور ای مرغ گان ترم - ای آسای

یه الی بی نام ش

دشمن دشت	آخواری
پیشانی گشتی نماید	سینه نشین
سوزار	اشنیدی که احدی نشین

الان سرین سپرد
ین در دنا که چه

دسته گل

چند بیوده به بند غم دنیا باشم
جبه سای سرم کعبه چو بودم یک چند
گرچه رندی و هوس شیوه دانا بود
بان سرم حیدر غرقه توان نیز کشید
سرت و بر عبادت بخش بکشم در آتش
با همه دسوی تمکین اتواله خواستد من
جسمه از گزارد که برهم بهره ز وصل
ای خوش آن روز که رادم فدا پرورد بر
تخت به دوست به دانا من او را نوحه تا تکیده آن اسرم میدهد

زین پس باقی و باه و دنیا باشم
بر لب سکه سرم ناصیه فرماشتم
حاجتم نیست که فردا دانا باشم
ز گسست کسی خواست که بر باشتم
تشنه و صدم و ناکی به دنیا باشم
که تو از پرده بدر آئی و بر با باشم
به مدح و ستایش سالان خود تا باشم
و اینها کسیند از پرده ای زده و بر با باشم
ناله دار باشم

ان حجاز را
بهر سینه شکسته که وصال
نشان به پی کن هرست که بویست
به هر سوز آتوم و لبران شوم بویست
فغان از گرمی نگاه خواب و بیدار نیست
سه پارسیان دونه از اسرت بگشته ایم

دیدنی تطاول
چشمه بخار پرور
با اسیری است به تران خسرو را
ما در غم غمش بشکافد است به دور
چشمه بخار پرور
دست نام تغییر بیکه سدا

کنار آب چوپانی و گلشت اپالورا	”بدہ ساقی می بانی کہ در جنت نخواهی میت“
	شماره ۱۹۰۶ شبلی بیاید پنجه گیسرای مرغالشی دیگر ره پاره سازم این قبای زده صد تورا
جلوه یادت و دہد از خوش فراموشی را ہم آیمختہ ہشیاری و مدہوشی را ہن آموخت خود آئین ہم آغوشی را طرح نو درنگن آئین قح نوشی را	غمزه اش طرح ہند رسم جفاکوشی را سنگر مجنہ حسن کہ آن ز گسست من فدا سے بت شوخ کہ ہنگام وصال می بہ اندازہ زون گرہ وری ست قدیم
	کبر شبلی نامہ سیدہ گرچہ سراپا گنہ است بس بود دامن عفو تو خطا پوشی را
گردم از مدح شری در زداشت بپیشی بود مرا بنیاد ساقی نماز ساغر زندگیم دھیف است اندکے نیز بہ کل چند پرده توان کرد درستان گردم ساغرے چند بہ یاد می درینجا نتوان خود نما	ہم بادم کہ نوامے پریشان زده ام آخواریش طلب درہ حرام زده ام شیشہ نقوی زده ام مان زده ام طرب بانی و دستان زده ام شمش گلستان زده ام ہم اراں بادہ کہ پنهان زده ام

تا زین هر دو به جان که خطره خواهد بود
از پریشانی ایام میزدیش که من
کارم افتاد به آن بادشهر کشور حسن
آن نگار عجبی چهره بد انسان افروخت
جامه نه بد چو بر قامت من راست نبود
آن شد ای دوست که راستی بیکر فن
آن شد ای دوست که در ندوه بینی بازم
مان و مان دست به اید ز من ای حباب
هر یک از فتنه گران غریب هند و عراق
کس چه داند که به خلوت که آن ماه ترا

دوش بهمان می بر سر پیمان زده ام
دست در حلقه آن زلف پریشان زده ام
دست رو به چشم قصه و خاقان زده ام
کاتش آوردم و در خرمن ایمان زده ام
شیشه تقوی سی ساله به بدن زده ام
نقش زیبا صحنه بروق جان زده ام
که دم از محبت آن دشمن ایمان زده ام
که به زیبا صحنه دست به پیمان زده ام
ایم حسن است و این ده طوفان زده ام
و اینها کسینا فی در جسر لیقان زده ام

جای آنست که گلشن دیدار بگونه تات لکده بان اسرم میاید
صد چمن لاله و گل چو حسن حجاب زرا
صد و کان نعل و کمر حمیده ام وصال
بوسه مایل لب نوشین زده ام نه ریت
تا در آن بت خود کام ز با تو نیست
سالم گوش و ام

دیدنی تطاول و غوغای جانان زده ام
چشمه بخا و پیر و رمانی عمان زده ام
با ما سری است است بر شکرستان زده ام
ماد و غم غمش به زلف پریشان زده ام
چشمه بخا و پیر و رمانی عمان زده ام

شعری	شعری این تازه نوایان چوستان زده ام	نمبر
<p>غلغلے در گنبد فیروزه طاق افتاده بود بادہ خورون در شبایم اتفاق افتاده بود در نہ عمری ہر دورا باہم اتفاق افتاده بود بادہ وصلش چشیم از مذاق افتاده بود این چنین ہم گاہ گاہ ہم اتفاق افتاده بود کاو ہم از روز ازل تا اہل دعاق افتاده بود گرچہ این صحبت مرا بسیار شاق افتاده بود</p>	<p>دش کان دلدار باہم مذاق افتاده بود حالیا من ہجوزا ہد پارسانی شیو ام زہدرا من آشنائی دادہ ام با عاشقی گوئیادشمن ہم از دوش نصیبی بردہ است گرچہ من مرد ہو سبازی در ندی نیستم ز اہد ارم زاد میت می زند بس خیرگیست بودہ ام در بزم مے با محبت ہم ہمیشہ</p>	<p>۱۰۹۶</p>
<p>روایاتی</p>	<p>از دل صد پارہ ات آگہ نیم شبلی دے یہ طاق افتادہ بود</p>	<p>۱۰۹۶</p>
<p>من کہ درینے دیارے من نہ آنم کہ بہ ہرچہ ہست چیل سال کہ بہ ساغر بادہ و طرے دل متاع ست گر آن مایہ تقوی سی سالہ</p>	<p>من کہ درینے دیارے من نہ آنم کہ بہ ہرچہ ہست چیل سال کہ بہ ساغر بادہ و طرے دل متاع ست گر آن مایہ تقوی سی سالہ</p>	<p>۱۰۹۶</p>

<p>برای ششم</p>	<p>شبلیا خود تو بفرما که به اینها چه کنم</p>	<p>برای ششم</p>
<p>چنان بیابک خون یزد که جلا دست پنداری نول کز لیم برخاست فریاد دست پنداری نواز شهای خاصش نیز پیدا دست پنداری حدیثم از گل و نسرين و شمشاد دست پنداری ز دشت نامه ام در راه افتاد دست پنداری بدان سامان می آید که صیاد دست پنداری</p>	<p>مرگشت است از اندیشه آزاد دست پنداری ز بس کز سینه تالاب گشت لبر ز شکایتها ز بس هر شده اش جوری به این درگشاد ز بس کز بیم افتاد و در پرده میگویم پنپن کز کوی او قاصد گران رفتای آید دور لفس دام بردوش و پیش کین سازی</p>	<p>برای ششم</p>
<p>برای ششم</p>	<p>به آب زنگ نظم خوشتن ناز و چنان شبلی که در استیم معنی کنه استاد دست پنداری</p>	<p>برای ششم</p>
<p>جهان بزمی است بر هم گشته از آشوب خیز فریب لطف گنار بست خود کام تو ای قاصد باین شکر فشان محب را چشمه بخوار پر در بر داریست پنداری با ما سر می گزیند بهر سهار دست پنداری ما دمی هم عیش بهر آشوب گزیند پنداری چشمه بخوار پر در بر داریست پنداری</p>	<p>جهان بزمی است بر هم گشته از آشوب خیز فریب لطف گنار بست خود کام تو ای قاصد باین شکر فشان محب را چشمه بخوار پر در بر داریست پنداری با ما سر می گزیند بهر سهار دست پنداری ما دمی هم عیش بهر آشوب گزیند پنداری چشمه بخوار پر در بر داریست پنداری</p>	<p>برای ششم</p>
<p>برای ششم</p>	<p>برای ششم</p>	<p>برای ششم</p>

شبی دل زده را کارزاندازه گذشت

۶۱۹۰۴

ایشان را بگذاری چه شود

چرخ کین فتنه گر که در میان
من در انجام رفته بناسانی مانند
چو غیب جلوه که دو سه
شینی که احدی شین
ماجرای من را بواش
هر که کیب از نظم
ابلی بود که مرغ دل
دل به آن نوب حسن از ندهم

<p>شده گوئید به رندان می آشام که باز روزگاری است کس این قصه بپایان رساند خبرش نیست ز دامن ترس و گویان</p>	<p>صحبت محتب شمس بر من ساز گرفت گرچه صد بار فرو خواند و سر باز گرفت آن که او فرود به رندان نظر باز گرفت</p>
<p>باز آنکه بزم را دید که از غم و دوشینه تری است شلی آن زمره را باز ز آنا گرفت</p>	<p>باز آنکه بزم را دید که از غم و دوشینه تری است شلی آن زمره را باز ز آنا گرفت</p>
<p>هر جا که روی روشن تو جلوه ساز بود هر جا حدیث فتنه ایام کرده ایم جانا از زبان و لب نه شود ترجمان شوق مستور و نه تپش یک سر بر دهن نه برد ما خود سر به رندی دستی نداشتیم</p>	<p>هر ذره را نظر به جمال تو باز بود روی سخن به آن نگه فتنه ساز بود ما را امید باز نگه ما را را بود زان حلقه ناک در چشم زلف دراز بود و اینها گناه دیده معشوقه باز بود</p>
<p>لذت شناس رندی دستی نبود موعده تا که به با چرخ سفله صحبت آن بن محب از را چالاک و گرم آمد و دانشا که وصال آن شوخ را به صومعه با چون گزافیت نگر که چون به دام حوادث تو نیست</p>	<p>لذت شناس رندی دستی نبود موعده تا که به دیدنی تطاول حسود این فتنه ساز بود چشمه بخاشر آفرین و جریان دراز بود با ما سری است بیستی محب از بود ما دج غم غمش به پر در زلف دراز بود</p>
<p>باز آنکه باز آنکه باز آنکه</p>	<p>باز آنکه باز آنکه باز آنکه</p>

سوئی آن سر حقیقت کہ ہویدا میسکرو
 پیکر آراے ازل طلعت زیبائے ترا
 برگزگاہ چمن عطر فروزش سحرے
 ساقی آن می بہ قبح ریخت کہ از زنگش
 فلسفی بر حقیقت نتراست کثود
 دوش فقیم و بدیدیم کہ طوطی بہ چمن
 آن گرہ ماہمہ در کار خریفان انداخت
 بیج و تابے کہ دل غمزہ در پنهان داشت
 بیجانے آن لب اعجاز ناس
 مایہ برمی ہر دو جهان گشت آسم
 ساقی مصطفیٰ عشق تبت کہ ساقی نماند

ہر حدیثے کہ مبارک دہم از مایسکرو
 نقش می بست دہم از ذوق تماشا میسکرو
 بوی زلف تو بکفت داشت کہ سودا میسکرو
 ہنفس دامن ہی کرد و بہ مین میسکرو
 گشت رازدگر آن راز کہ افشا میسکرو
 داستان ز لب لعل شکر خامیسکرو
 کہ ز چپاک سر طرہ خود و امیسکرو
 شکن طرہ گیوی تو پید امیسکرو
 مردہ رازندہ ہی کرد بدعوے میسکرو
 فقہ ہائے کہ قد و زلف تو بہر پایمیسکرو
 اخوان بہر پیش ہمیرفت و بدل جامیسکرو

الہ آباد

اپریل ۱۹۰۶ء

اشنیدی کہ الحدیثین

بر سر سترہ غم چہرین سہر و
 دید حال من و از جہنم دہلا کہے
 گرمی بزم ترا باہم ہر شہر
 رونق کوئی تو زار باب تلخ

<p>بخت بدین که به جبران تو بر سر زده ام</p>	<p>دست شوقی که در آن طوق کمری بایست</p>
<p>شبلی نامه سیه را به جزای علمش پایه ندو صد اخاست که سری بایست</p>	
<p>عمری ست عشق و رزم و کلام تمام نیست چشم هر آنچه دید نه هر دیده بنگرد شماره هجر دیده ام و باز زنده ام میخواهد این که در ره رندی قدم نهد چندان که رام تر شوم بدگسان شوم این پاس وضع با عرفت ناکامی من است</p>	<p>این باده پخته نیز نشد گرچه خام نیست نظاره جمال تو عام است عام نیست گویا که کار مرگ و قضا را نظام نیست زاهد که هم به شیوه تقوی تمام نیست بآنکه این نوازش خاص است عام نیست خوش عاشقی که در گردنگ نام نیست</p>
<p>۲۶ مارچ ۱۹۰۶</p>	<p>در زم گاه ناز تو شبلی هنوز هم جا داشت و سینه تا که آن احترام نیستید</p>
<p>برق عشقی که مرا بر دل بر تن حجاب را تا قدم رنج کنی بهر تماشا شاکه وصال دیدم ای دوست که تا دامن یگان بریت هر زمان باز سر می تازه بر آن تو نیست روزگاری شد و آن نشسته هنوز زایل نیست لے انثار است به واقعه زخم خود ملد نشسته ایم</p>	<p>دیدم لطف اول به خودی این زده بود چشمه بخوابد پرده به گلشن زده بود با ما سری نیست که در جامه و دامن زده بود مادج غم عشق تو گردن زده بود چکانه بر میان دل بر فن زده بود</p>

<p>۱۹ ابریل ۱۹۰۰ء</p>	<p>شبلی امروز بہ سجادہ نقوی بنشت آن کہ صدر سال رہہ شیخ دبر بمن وہ بود</p>	<p>۱۹ ابریل ۱۹۰۰ء</p>
<p>چون آگہی کہ فرصت عہد شباب چیت پرسم کہ ہیچ در دل تو مست جای من زادہ شراب ناب جز انکور دآب نیست می را بقدر حوصلہ مردمی دہند</p>	<p>می خورد و گر سخن نغذاب ثواب چیت ہر چند دانم این کہ سخن با جواب چیت رم خوردن تو این ہمہ زانگور آب چیت بادشمن این ہمہ کہ مے حساب چیت</p>	<p>شبلی عنان گستہ مردوسی بمبئی باینز با تو ہم سفریم این شباب چیت</p>
<p>چرخم از بند وزندان شاہد رعنا کی کفان را چہ باشد حال اگر حرفی مضمون خواند آن بد خو حدیثے دلکش و انبیا بمانہ می خیزد بہ لطفت ظاہرش سخن بے غش شب و صلی از و بآں دراز کشیدی کہ الحدیث شین غلط سازد شمار بوسہ و آنکہ در صحن سپرد دل ہنگامہ جو خمیازہ بر خمیازہ میسہ جہ ز ذوق طبع شبلی من در او دل رود و نام</p>	<p>اکہ از یک جلوہ گشتن می تواند کرد زندان را کہ اہم پارہ سازد نامہ ناخو اندہ عنوان را اگر خواہی کہ مستم قصہ زلف پریشان را بہ شہ نیشم انس شب و صلی از و بآں دراز کشیدی کہ الحدیث شین غلط سازد شمار بوسہ و آنکہ در صحن سپرد دل ہنگامہ جو خمیازہ بر خمیازہ میسہ جہ ز ذوق طبع شبلی من در او دل رود و نام</p>	<p>شب و صلی از و بآں دراز کشیدی کہ الحدیث شین غلط سازد شمار بوسہ و آنکہ در صحن سپرد دل ہنگامہ جو خمیازہ بر خمیازہ میسہ جہ ز ذوق طبع شبلی من در او دل رود و نام</p>
<p>بیانہ کہ سوکات</p>	<p>بیانہ کہ سوکات</p>	<p>بیانہ کہ سوکات</p>

بتان آذری را دلبران شام دایران	۷ دبر ۱۹۰۶
<p>ساقی مست چو سوی من مد هوش آید من براغم که کنار از همه عالم گیسرم کام دل خواهی از ان فو بر خورده بشنم ناصحا! زحمت بے صرفه به کارم بیند مستی و عریده کار چو نیست و نه حالیا یک نگه ناز از ان سادو پس ست عاشق آن نیست که هنگام تقاضا وصال این غزل اول فیض اثره میسپیست</p>	<p>ساقی مست چو سوی من مد هوش آید من براغم که کنار از همه عالم گیسرم کام دل خواهی از ان فو بر خورده بشنم ناصحا! زحمت بے صرفه به کارم بیند مستی و عریده کار چو نیست و نه حالیا یک نگه ناز از ان سادو پس ست عاشق آن نیست که هنگام تقاضا وصال این غزل اول فیض اثره میسپیست</p>
<p>ساقی مست چو سوی من مد هوش آید من براغم که کنار از همه عالم گیسرم کام دل خواهی از ان فو بر خورده بشنم ناصحا! زحمت بے صرفه به کارم بیند مستی و عریده کار چو نیست و نه حالیا یک نگه ناز از ان سادو پس ست عاشق آن نیست که هنگام تقاضا وصال این غزل اول فیض اثره میسپیست</p>	<p>ساقی مست چو سوی من مد هوش آید من براغم که کنار از همه عالم گیسرم کام دل خواهی از ان فو بر خورده بشنم ناصحا! زحمت بے صرفه به کارم بیند مستی و عریده کار چو نیست و نه حالیا یک نگه ناز از ان سادو پس ست عاشق آن نیست که هنگام تقاضا وصال این غزل اول فیض اثره میسپیست</p>
<p>دیدم ز طاول منیم زلف دراز را چشمه بخواب در شده نیم بان را باماسری مست آن نگه جان نواز را ما دیده ایم بکلمان طسرا را بکمانع مکن غیب زنگه اسرا را از بکه دیده ایم نشیب و فرازا را</p>	<p>انمنه نماند خلوتیان حجاز را ذوقی دگر بود به تماشاگر وصال لعل لبش اگر چه بکام شکر نه رنج هرگز یک به خوبی و رعنائی تو نیست بیچاره نکته دان ادا که ابد نیست ما از بلند و پست جهان در گذشته ایم</p>

<p>هر چند جو نیز ز معشوق خوش بود چیسکه ز لطف نیز بیاخت در تنم آدر برم که کار ز اندازه در گذشت تا ناز که میکشنی نه به اندازه میکشنی تا دک بزود غیبه درم ابر بگرزشت من خود بخوام اینک برفقه حجاب راز</p>	<p>مانده اجم لبس عاشق تو از را تا اعتدال دادی تند ناز را دست دراز گشته و آغوش باز را تیزی ز حد میری طاقت گداز را قربان شوم خطای نگه های ناز را اما چه چاره کلاک حقیقت طراز را</p>
<p>بر چین زردی صفت که شبلی به سر خوشی از هم گسست ملک گهر های راز را</p>	
<p>وقت سحر که عارض ادب نقاب بود بزم شراب و شاه رنگین و بانگ نی اندازه دان حوصله هر کس دست دوست شب بود و صد هزار تماشای دلفریب با چشم شرکین تو کار سندان شیشم ناز غرور حسن نه دادش اجازت بیدار کرده است بهر گوشه فتنه آخر ازان لبانی می آلود چاره چیت</p>	<p>در بزمش اول آن که رسید نقاب بود این حرفی از فسانه عهد شباب بود با دیگران به لطف نه ماعتاب بود صبح از کرانه سر زد و دیدم که خواب بود مار سخن به غمزه صامت جواب بود ورنه سوال بوسه مار اجواب بود با آن که چشم سحر طراش بخواب بود آب و میم اجتناب بود</p>
<p>شبلی خراب کرده چشم خراب است</p>	<p>شبلی</p>

تو در گمان که سستی او از شراب بود	
<p>رفتیم بهر سود و زیان کرده ایم ما بی حالی نگر که به این دوری از رخ نام خداے برب و ذوقم نئے دهد سیر زیان و سود نشد هیچ استکار جان را به راه مهر و وفاے تو باختیم از نام نیک در ره رندی و عاشقی</p>	<p>در کعبه نیر یا دبستان کرده ایم ما صد جای بهر بوسه نشان کرده ایم ما از بس که یاد نام بستان کرده ایم ما صد بار اگر چه سود و زیان کرده ایم ما دین کار را هم از ته جان کرده ایم ما از ما پیرس تا چه زیان کرده ایم ما</p>
دسمبر ۱۹۰۰ء	<p>شبلی سخن اگر چه ز راه فسانه بود لخته ز راه نیز بستان کرده ایم ما</p>
<p>من که خود را فارغ از کبر و مسلمان کرده ام غیر ازین از رندی من تا به تقوی فرق نیست ز هد و رندی را بهم کردن چه شکل کار بود رسم و آئین هم آغوشی نمی داغم که چیست این هم آخر فیض شبهای دراز هجر بود ذوق ما بردم هم از روی عتاب بود او دین و دنیا می اگر می اید ایال نیست چیده ام بهر سر نوک مژه لخته ز دل</p>	<p>آنچه چشم کا فرش فرموده است آن کرده ام بر ملا هم کردم، اکنون آنچه پنهان کرده ام سمی با آنچه مخفی کاین شکل آسان کرده ام دست گستاخ آنچه فرموده است من آن کرده ام گر شمار حلقه های زلفت بیچان کرده ام آتش بوده است و من خود گلستان کرده ام یا میگوید که ننگ بوسه از زبان کرده ام باز کار گریه را لخته به سامان کرده ام</p>

<p>شام وصلش هست امین گشته ام از بیم صبح در سخن با خاکیان هست مدعی سخن مرا</p>	<p>آفتاب در دم در خانه پنهان کرده ام ای چه میدانی که این فن با چه سامان کرده ام</p>
<p>بزم نغمه</p>	<p>یاری پر سیدی شلی را که چون بر باد رفت مشت خاک که در هوا پیش پریشان کرده ام</p>
<p>شب که خیزانه من برگ و سامان کرده بود باد صبح امروز از هر کوچه مشک افشان گشت ترک شمش چون پے تاراج دین مبرون در چمن رستی و از بهر نشا را آورد باز رفتم و در سایه زلفش پناه آورده ام غازه هر رنگی که بروی دل افزود و بست روی رنگین ترا دید و بروی خاک ریخت طالع رسوائی محزون بلند افتاده است از دم باد بهاری شاهد عسای باغ لعل معجز کیش طوح مسلمان نهاد نبستان می دماز جیب و اسخو شتم هنوز در و صالم نیز کام دل از و حاصل نشد</p>	<p>رخنه مادر گنبد گردون گردان کرده بود شب مگر مشاطه زلف و پریشان کرده بود تا خبر گیری حرم را کافرستان کرده بود غنچه گل رنگ و بوی را که بنان کرده بود زالان ستم ثانی که برین شام بجران کرده بود هم ز رنگ روی گلگون تو سامان کرده بود آن همه گله که گلچین خود بدامان کرده بود ورنه شیدای تو هم صد کار زمینان کرده بود از گل و خنجر از جیب و دامان کرده بود ورنه چشمش رخنه مادر کار ایمان کرده بود زلف شکیلن درم روزی پریشان کرده بود بسکه شرم خویش را بر خود نگهبان کرده بود</p>
<p>بزم نغمه</p>	<p>شیوه زندی چنان شلی به آب و رنگ کرد بیتی</p>

ادبیر ۹۰۶	گویا زین پیش هم کرد به سامان کرده بود	میدی
<p>آن دل که خاک گشته آن ره گزار بود شرم از لب تو مهر حیا گر چه بر نداشت آن شه سوار ناز سید و زره گذشت آن خوش شوق دودیه گستاخ دوست شوخ از بیکه تن بود می خوشگوار وصل صوفی که پیش خلوتیان جلوه می فروخت یا آن که بام وصل پای کفشیده ایم</p>	<p>سر جوشش باد و کهن روزگار بود شادم به این که غمزه پرفتن بکار بود مار اهلان نگه بره انتظار بود در وصل هر چه بود ز من خود بکار بود مستی برون ز حوصله اختیار بود پنهان به بزم باده بنای سنیار بود خمیازه های شوق همان برقرار بود</p>	
	<p>شبلی بیا که گرمی بازار بمبئی اسال نیز هست به رنگی که پار بود</p>	
<p>چون در طین عشق گدازم کنسم ما در راه عشق پیرو پیشینیان نه ایم و اعظما ما میخ که ترک می و سرود از ما بدادوست که رندی و عاشقی ضائع ساز حنره استوری مرا</p>	<p>از روی شوق پائے زمزمی کنیم ما این شیوه را بطر زو گرمی کنیم ما شب گز کرده ایم حمدمی کنیم ما صد بار کرده ایم و دگر می کنیم ما وقت رسد که باز به بر می کنیم ما</p>	
	<p>شبلی ز فیض تربیت طبع نکته سنج بر دیم قطره و گرمی کنیم ما</p>	

<p>راهی و گریب سر حرم نداشت و لہا ز بس ربود گران بار گشته است عسرس متاع عشق نمودیم ما و غیر و شش دلم بر سایہ زلف در ازاد صد شہ جوش می زند اکنون ز دیده ام ما را بر بوسہاے شکر ریز برخواست از غمزه تو بکہ جهان برسم اوفتاد دل را بر ہر کہ عرضہ نمودیم در جہان ماسجدہ نیاز تو اسے کجلاہ ناز</p>	<p>ز اہد کہ تاب جلوہ روی صنم نداشت ز بن میش ورنہ زلف تو این نایہ نم نداشت مسکین ہنوز مایہ یک چشم نم نداشت آسود آن چہ ان کہ در گریب روم نداشت روزے کہ با تو بودہ ام این خانہ نم نداشت تا کن گوید این کہ طہیق کرم نداشت یک کس ازین میان دل ایان بہم نداشت انصاف داد و گفت کہ این جام جہم نداشت زان عہد برودہ ایم کہ این قبلہ نم نداشت</p>
<p>۱۹۰۶ ہجری شبلی ز خیل زفرہ سنجان جہم گرفت با آن کہ سیچ گوئہ ز خیل و چشم نداشت</p>	<p>بہی</p>
<p>تا چہرہ زیبای تو ام در نظیر افتاد در حبیب و گریان چہن عطشان ست عمری شد و یک روز افتاد بہ دستم باندہ آن بادہ تنہدیم کہ از جوش زین پس بدن تیر تو ہم تو باشد اسے باد صبا شکفتان باز گذشتی</p>	<p>یکبارہ اساس خرد و ہوش ہرافتاد بوی تو کہ در دست نہیم سر افتاد از بکہ ہر امر و ذہبہ روز و گرافتاد از شیشہ بر دل جہت زمینا بدر افتاد پیکان تو از بکہ یکے برود گرافتاد گویا کہ گذار تو در ان رہگذرافتاد</p>

رو کره مستاعی ست به بازار محبت	آن داغ که لاله ترا در جگر افتاد
شبلی دگر از صومعه در می که ده آمد این غلغله تازه به می خانه در افتاد	
آن شوخ چو از پرده به یکبار بر آمد لب تشنه ز خمر مست همان لیل تیاب منون شبک پایی مرگم که شب هجر اوج قد و بالای دل افروز تو نازم تردستی آن غمزه چالاک توان دید	هنگامه مستوری زاهد بر آمد کان ناوک پیشین که زدی بر جگر آمد از صبح و میدان قد می پیشتر آمد کاب دم شمشیر ترا تا کمر آمد تیر می که بز دیر دگر بر اثر آمد
لب را ز تبسم نتوانست نگه داشت وقتی که ز جان دادن شبلی خبر آمد	۴ اکتبر ۱۹۰۶ء بینی
اے که صد طعنه به خورشید و بر اختر زده گرچه لعل لب جان بخش تو حاشا زده است من نه آنم که سر از تیغ جفا بردارم انچه از گرمی هنگامه محشر گفتند یا و بادت که شب ز اول شب تا دم صبح از دو چشم تو عیان است که در بزم طرب هیچ نقشه به مراد دل عاشق نیست	باز بر قتل که دامن به کمر بر زده می توان یافت ز چشم تو که ساغر زده گرچه صد مرتبه چون شمع مرا سر زده هست بز می که تو صبار بهم بر زده مست بودی و مباد ده و ساغر زده زده جام می ناب و مکرر زده مگر آن نقش که از بوسه به لب بر زده

بہی	بوسے زخم از دل آغشته بہ خون می آید شبلیا سینہ مگر بزم خنجر زده	دہر شہ ۱۹۰۶ء
کہ پرده برخ این کار میتوان انداخت دلم مرا ز رہ رشک در گمان انداخت کہ چشم لطف بہ حالم نمی توان انداخت غمت ز سینہ بردن باد بزبان انداخت مرا بہ پیروی شیوہ خان انداخت ز مصرع دست او حرنی از میان انداخت		چنان نہ شہرت عشق تو بر زبان انداخت حدیث لطف تو با غیر شک انداخت ترا کدام جفا پیشہ این سبق آموخت فغان کہ آن گنجینہ ہائے راز مرا، فریب ز گسست و کرمہ ساقی پدید نیست میانش مگر کہ شاعر صغ
بہی	بہ پارسائی شبلی ہسم اعتماد نماند نگاہ شوخ تو، تا فتنہ در جهان انداخت	دہر شہ ۱۹۰۶ء
اندیشہ خامی ہست من نیز بہ سردارم اکون کہ من بیدل سودا دگر دارم من نیز ازین عالم آہنگ سفر دارم این خرقد مستوری کا سال بہ بردارم بگذار کہ این پرده از من تو بردارم زین گونه اگر خواہی بسیار ہنر دارم وان نیز نی خواہم کہ روی تو بردارم		اے آن کہ ہی گوی کن راز خبر دارم ای دوست پس از من رسم دورہ تقوی را ای رنگ نرخی جستہ یک لحظہ توقف کن تا سال دگر خواہ شد، بر من مے و مطرب رے و چین رے شایان نہفتن نیست رندی دیہ کاری مستی و فطرب بازی یک دیدہ حیرانی از ہستی من باقی ست

ای متکلف کعبه این جلوه فروشی صییت از زهد و دفع خود بفریفته ام حلقه	من هم به سرے کوی که گاه گذردم ای دوست چه می پرسی تا من چه هنر دارم
ای شکی نمانی این پرده دری از صییت اینها که ز خود گفستی من نیست خبر دارم	
از همه کار جهان دل می دستی بگزید سبب داشتم از جمله اسباب دروغ تا به این مایه شب بجز نبوده است دراز دام داران همه از دام پرستند هنوز عارف از کشمکش رد و قبول آزاد است مرده گوید میمان در می کده را	بعد عمری که در اندیشه هر کار بماند رفت از یادم در خانه نخر بماند چرخ گردنه همانا که ز رفتار بماند بوسه نام و دام مرا بر رخ دلدار بماند یوسف آن نیست که در بن خدیار بماند کز جهان رفیق داز من می و ز نار بماند
مرغ در دام بیفتاد و بد رجبت درمید دل همان در خم زلفت تو گرفتار بماند	
در وادی سلوک ز خود دور بوده ایم هر جلوه مرا نتواند فریب داد از ما بگیر درس فنون ریا که ما مجوییم زد و ملت هم از من است ما را به نقل و باد می احتیاج نیست	یعنی که مست باده مستصور بوده ایم پروانه چراغ سیر طور بوده ایم عمری در از زاهد دستور بوده ایم تو بس قریب بودی دما دور بوده ایم ما از نگاه مست تو مخمور بوده ایم

معدوم اربہ فہم نیاد حدیث دوست	در بزم راز از قدسے دور بودہ ایم
۱۶ اپریل ۱۹۰۶ء	شبلی مباحث منکر رفتار ماکہ ما مست از مے شبانہ پر زور بودہ ایم
ای اجل گر بہ بن خستہ ترا کارے ہست بوسہ لعل تو گویند بہ جان می ارزد از جفا مائے غم ہجر تو از جان رسنم بہ حسرت دیداری یک بوسہ تہی مایہ نیم کار باطرہ گیسوی بتان افتادہ است از سر پائے تخم انچہ بجا ماندہ بہ جہر	اندکے باش کر و وعدہ دیدائے ہست گر بہا میکشی اید دست اخیرائے ہست این بود اندک ازان جملکہ کہ بیائے ہست اینکہ پری دل فیئینہ بہ تو ہست ہائے ہست ماچہ دانیم کہ تسبیحہ و زنائے ہست دیدہ ہست و در وحسرت دیدائے ہست
اپریل ۱۹۰۶ء	شبلی شیفتہ و حلقہ سودا زندگان گوئی قافلہ و قافلہ سلائے ہست
طوطی گشت عظم شکر افشان نشوم خنک آن کس کہ بہ ذوق نظری شد قانع	تبانہ آیینہ روی تو مستابل دارم وای بر من کہ صد اندیشہ باطل دارم
	کوشش ناخن تدبیر چہ سودم بختد من کہ یک رشتہ و صد عقدہ مشکل دارم
بہ ہر سوی ستاع عقل دانش ابرا افتادہ است بہ دست آوردن دل یک حدیث لطف بخواد	بہ غارت برد بازان چشم پرفن کار و نر بہ این کمتر بہا از کف مدہ جنس گرنے را

<p>دلم از شیوه این گهر خان از جانی آمد خلیل آهنگ طرح کعبه اسلامیان دارد</p>	<p>فلک بگاشت بر من دلربای نکته دانی را پیست آورده ام من نیز خاک آستانه را</p>
<p>حدیث عشق خوش بوده اولی خوشتر که ده است شنیدن میتوان زین حرف زنگین دستانی را</p>	
<p>دوش من خبر آورد که در عرصه خشر ویده ام در حرم آینه زیبا صنی زور سرخیه مرکان تو گراین باشد عاشقان راهمه آئین عمل خواهد گشت نیت فرقه زمیان تو تن زار مرا</p>	<p>گفتگو از خم و سینا و سبو خواهد بود که اگر چون تو که هست هم او خواهد بود ای با خرقه که محتاج رفو خواهد بود ماجرای که میان من و تو خواهد بود در بود نیز همین یک سر مو خواهد بود</p>
<p>نوازش های ادبی بود دانسته ام اما تو هم دانی که کارش تا کجا خواهد گشت</p>	<p>تک نظری چون را بوی از می نیز بس باشد مبادا آنکه شلی را به وصلت دسترس باشد</p>
<p>به یاران آشکار گفته ام این حرف پنهان هم نگه، کاش آنقدر سرمایه کردی از تماشایش بد آموزی لطفت آشکارای بتان نازم حیثی بخین کم اتفاق افتاده دوران شب وصلی دانی خواهیم و از بهر آن خواهیم درد دل بودن زین ره سخت تر عیبی است</p>	<p>که شوخه نکته دانی برد از من مستل ایمان هم که می آمد بکار ما و دل، در روز تاجران هم که دل قانع نشد با آن نوازشهای پنهان هم که من دان و ناصح هست نادان تو نادان هم که خواهیم گفت با دشکوه ایام جهان هم خجل هستم ز کفر خود که دارد بوسه ایمان هم</p>

۱۹۰۵ء	مده از دست خود زنگین نوای بچوبی را توشاه حسنی دور کار داری یک غزلخوان هم	اکتوبر
<p>کز سفر یار سحر کرده مای آید آمدان گونه که در باغ صبا می آید یا نگار بینی سوئے سیامی آید چون بسا مد به مراد دل می آید هم بدان قاعده مهر و وفا می آید که گزندش رسد از دست پامی آید شیوه هست که از دیده مای آید کان تماشا که ه حسن و ادای آید ترک شوخی است زمین غای آید میتوان یافت کز ان بند قهای آید هر سیسم که از ان زلف و تهای آید شاه بنگر که به آئین گامی آید روی تنهفت و به آئین حیامی آید کان که میخواستی اورا بدعای آید</p>	<p>بیک فرخنده دم فروده سرای آید رفت از شهر بدان سان که بهاران چمن گویا یوسف گم گشته به کنعان آمد رقش گر چه بکام دل احباب نبود خوی خوش به همان لطف مصفا هست شیشه با دل عشاق بچسبید راه مزید آب به خاک سر را بش آئین کار دیده و دل همه دکان تماشاچیدند ابروان خنجر و گیسوی سحر و هشته کند بوی جانی که شام دل و جان تازه کند هر کجای گذرد عطر نشان میگذرد آمد و از دل مابصر و سکون می طلبد کار از اندازه مبرای نگه شوق که او ای دعای سحر از جیخ فرود آسمی کنون</p>	
	شبلی غمرده آورده دل و دین به نثار	

سنه ۱۱۰۰	غیر ازین چیست که از دست گدای آید	۱۲ اکتوبر
<p>نه همین بوسه که دشنام خوش است هم در آغاز و هم انجام خوش است گرچه مانیز نشد رام خوش است بوسه از پس دشنام خوش است دین حکایت زلب جام خوش است که مرانیز همین نام خوش است گرچه این شیوه به ابرام خوش است روی او بسلوه که عام خوش است</p>	<p>هر چه هست از لب کفام خوش است عشق را اول داسختر نبود مدعی از هوس خام گذشت باده را نیست خود از نقل گریز می نیرزد به جوی سنده حم هر دمی بسته خوشیم بخوان بوسه بطلبش نیست کجاست نتوان پرده به خورشید کشید</p>	
کعبه	<p>بگذر از باده به پیروی شلی زانکه هر کار به هنگام خوش است</p>	۵ اکتوبر ۱۱۰۰
<p>هر شیوه اش بلای دل درد مند بود با آن که کار با صنیع خود پسند بود یک نیزه قد فتنه طرازش بلند بود یار ب که ام جاسر این رسته بند بود پرسد ز من که ز رخ مستی تو چند بود سرمایه که بود دل مستمند بود</p>		<p>آن شوخ پس که پای چشمش لبند بود در شوق پاس گرمی نازش بماند سجیده ایم فتنه محشر به قاتش هرگز حدیث شوق به پایان نیامده است می بینم این که قیمت دل تا کجا کشد تو یک نگاه ناز زیان کردی و مرا</p>

۱۶ اکتوبر	شبلی نے ہجرا دست کہ ذوق سخن نہ ساند شکر فغانیم ہمسر زان نو شمع بود	منشاء
نسیم صبح بیا، راستے بہ جان برسان متاع جان دہم ارپاے مژدی خواہی دور شوق شکیبانی تو اند شد حدیث شوق نہ چند ان کہ در بیان گنجد تقصیرے مکن از پیش خود در و چیزے بہ آستانہ اوسر نہ وز روے ادب بگو کہ طریقی دعداے پے پے درپے	پیام بندہ بہ آن خاک آستان برسان وگر نہ لطف بفرماے درانگان برسان روا مدار وزنگ و سین زمان برسان اگر نہ جملہ توان انچہر میتوان برسان چنان کہ باتو بگویم تو بچستان برسان در و گوئی و دعا یم زمان زمان برسان بیا و ترس من بہ آستان برسان	
۱۷ اکتوبر	سلام شوق و تمنا ز بندہ نعمانی بہ ساکنان در او یگان یگان برسان	منشاء
دل دین با ختم زین پیش کنون جان فد اکرم تماشا داشت آن ہنگامہ خیرہای امیدم خیال خام بختن باے یاران عالمی دارد متاعی گر بدست آسان قد قدری نیدارد شب وصلے و شغلی آنچنین صدرہ نصیبم باد	محبت را بہین یک نام بزم بود او اکرم در بیخ از زود کار یہا کہ مکتوب تو د اکرم غلط کردم کہ آن بے مہر را در آشتا کردم بہ او دل را پسرون خواہم اول بہا کردم کہ تو بند قبار عتدہ برستی و او اکرم	
لے بہا کردن مولی کرنا۔		

<p>نیم در بند پاخ اول کارست میدانی</p>	<p>به این شادم که آن بت ابر پیغام آشکاردم</p>
<p>دل افسرده را آئین عشق آموختم شبلی</p>	<p>مسه میدادم باخوش رستم کیمیا کردم</p>
<p>ز جان گذشتم و باز هم به برنی آید اگرچه پایه بلند است پارسائی را ز بسکه از همه سو در کشاکش افتاده است زاق و هجر دیار خوشی بود کرد و رو دل اربست تو افتد ز نار و جان کن به جان سپردن من بپراگرد این آید جد از دست شب هتاب چکنم چنان به حلقه آغوشم آن نگار آمد</p>	<p>که نیست زورم و آن بت بزنی آید ولی ز فتنه چشم تو برنی آید خندک از زدل تاجگر نمی آید پس از گذشتن شب هم صحرای آید که این مستعار بکار دگر نمی آید که یار زد و تر از او و تر نمی آید که کار عارض او از قمر نمی آید که مهربان ازین خوب نمی آید</p>
<p>به خوار سکه ز کوی تو زنت نعمانی</p>	<p>گلان برم که ازین پس دگر نمی آید</p>
<p>به حال خسته اشس جمی توان کرد ره دآئین تقوی نیز بد نیست نصیب عاشق از رویش همین بود به رندی نام نیکو زان بر آورد</p>	<p>که مرگم عشق را بے خان مان کرد اگر کای نباشد می توان کرد که جای بوسه را یک یک نشان کرد که دل را هر چه چن گفتیم همان کرد</p>

<p>نکردم عشق اما می توان کرد ولیکن ذوق و عرفان زیان کرد زینے را بر بود و آسمان کرد ازین هم خوب تر کاری آن کرد حیا را خواند و بر خود پاسبان کرد جماعے انجمنین را لگان کرد زمین را میتواند آسمان کرد که با من هر چه کرد آن نه جوان کرد نگه را نیز با خود هم نم بان کرد ترای باید از چشم فلان کرد چنانش چرخ بر من مسربان کرد نگاه شوخ او خاطر نشان کرد یکے زمین کار با آخر توان کرد</p>	<p>به وقت جان سپردن گفت نه دل از خوبان گرفتی خوب کردی محبت پایه بالا برد، دل را به بوسه دل نوازی کردی اما چوتنها با حریفان بر نیامد نفقت از دیده اهل نظر هم اگر گشتگی بختم این است مرا از پیر گردون شکوه نیست لبم چون خواست با او شرح لفت بگو با سامری کا موزشش فن مرا از عشق خود، خود هیچ کند منعم به یاران منی تیر قصه را جنون یار ندی و شاید پرستی</p>	
<p>شعبه</p>	<p>همان کرد او سخن در هند شبلی که صائب در سواد صفهان کرد</p>	<p>۲ اکتوبر</p>
<p>کسب این فن همه ان نرگس فغان کردم شکر ایند که هم این کردم و هم آن کردم</p>	<p>من اگر پیر دی شیوه متان کردم کار ستوری و شایه طلبی هر دو خوش است پادشاهی</p>	

<p>نگه گرم در آخر همه سپیدابه تو گفت بامی و باد به پیرانه سرم کار افتاد بوسه بے اوجم با تو به مستی کرده است چشم لطف از تو به اندازه آن می دارم زان به سستی در ندی شدم آلوده که من جان سپردم به فراق تو و از غم رستم در خون نیز زانده و آیین نشدم هر غباری که ز کوی تو بخیزد گوید</p>	<p>آن همه را از که عمری ز تو پنهان کردم آه از آن تقوی سی ساله نقصان کردم شیوه های که هم از غسل تو پنهان کردم که زن از نامم نکو بهیسه و نقصان کردم آنچه آن ز گیس میخواره گفت آن کردم شکله بود که بر خوشن آسان کردم زلفت آن سان که بفرمود بهان کردم سرمه در ره گذر باد پریشان کردم</p>
<p>۲۱ اکتوبر</p>	<p>ششلی این فن نه به این شیوه و آیین بوده است پیش ازین کالبدی بود که من جان کردم</p>
<p>شبه ۱۹۴</p>	<p>حکایت من و او - اگر چه راز پنهان بود زین عشق هنوز، ار نه بری ذوقی بلند پانگی خاک کشتگان این است به پیش غیر به دشنام متبیا زده اگر چه چشم دلم روی در بیتی آورد ز بسکه نام تو از ذوق بر لبم گذرد اگر به وصل تو ستانه جو شیم این است</p>
<p>بے نامه که این صورت دستان گردد ببایش تا قدی آشنای طاق گردد که بایسیم ره دوست همسان گردد رو ایدار که خود سودن زیان گردد ز خنده نیکین باز به چنان گردد عجب نباشد اگر غیر بندگان گردد متاع بوسه بترسم که دامنان گردد</p>	

<p>به این صفت لب لبر نمی مکد عاشق</p>		<p>حدیث دوست به دوستی که در دایان گردد</p>
<p>۲۲ رکتوبر</p>	<p>بهینه گوهر فطرت که نام او شبلی است</p>	<p>ساقی به جام ریخت ای تار سیده را دغم ازین که دل نتوان کرد دیده را گلچین به خاک ریخت گل تازه چیده را آن کشتگان مرگ خاک آرمیده را دشنام ناسخ مکر کشیده را آن چشم های مست به خواب آرمیده را</p>
<p>۲۲ رکتوبر</p>	<p>شبلی اگر حریف و نظر باز بوده است</p>	<p>روزگاری است که سر زانه و دانا بودم عشق هر چند به دست تو به چم بفروخت خون دل بخورم از حسرت ناکرده کنون به شکر خنده لطیف تو سلی نشوم هندوی زلفت تو چون کفر فروشی بکند</p>
<p>۲۲ رکتوبر</p>	<p>عیش کن که در نتوان سبوت دیده را</p>	<p>۱۲</p>
<p>۱۲</p>	<p>بانی و سنجیده ام تا بوده ام</p>	<p>من نه از ارباب تقوی بوده ام</p>

<p>از جمالش هم نه بردم بهره هیچ از صبر و سکون با من نبود قیاس ز آئین حسن و بیگانه بود ترک دانش کردم و نادان شدم با خیالش بس که بودم، بمنشین بوسه ماسی بردم از روی دلش دام وصل او ادا ناگشته ماند</p>	<p>آن قدر محو تماشا بوده ام در سراق دوست تنها بوده ام روزگار به هم به سپری کرده ام این دلیل آن که دانا بوده ام گویا باد دوست هر جا بوده ام در شب وصلش به عینت پادشاه گرچه عمر در تقاضا بوده ام</p>
<p>۳۲ رکتوبر</p>	<p>هم ز فیض شبلی نعمانی است این که در هر شیوه یکتا بوده ام</p>
<p>این چنین گردن دعوی نه فراز چکند غیر ازین هیچ متاع نبود عاشق را عاشق از بسکه به پیش تو ز تو محروم است بسکه در دین اندازده در مان بگدشت</p>	<p>ببینی اگر هم که بر خویش ناز چکند در قمار تو دل از نیزه باز چکند دست اگر سوی تو گستاخ نه باز چکند چاره گر با من بیچاره نه ساز چکند</p>
<p>۱۲ رکتوبر</p>	<p>شبلی دل زده در وادی غم دیرید گرم اگر در ره عشق تو نه ناز و چکند</p>
<p>آن شوخ را بن سران پرین خوانند دل در وادی طاعت حق حیل و جوئند</p>	<p>یعنی گل مراد مرا زنگنه خوانند هذر م به که با ده بست در خوشخوانند</p>

<p>افزون طرازی نگه ناز را به بین بنگر به پست فطرتی صوفیان و هر هر چند آن نوازش ظاهر همان بکاست در دور چشم با ده گار تو می فروش</p>	<p>چیزی به من نه گفت مرا گفتگو نماند چیز نیافتند و سر جستجو نماند پیدا است این که آن روشن پس بماند خون می خورد که می کشد را بر و نماند</p>	
<p>۴۴ رکتور</p>	<p>شبی هر آنچه داشت بدل بربان نکند گو یا که کار با چشم تنه خونماند</p>	<p>۱۹۰۹</p>
<p>دل شاد غمزه غمازمی بایست کرد کار عشق خوب رویان نامکر رشیده ایست در بدستان اگر زاهدان بکشوده بود خود پرستی ماتر ای دل عشق آوازه ساخت بار غم ای قیس تنها یکشی از ا بهی نیو ده دل بردن آسان نیست با پیش بگوی دل تنها کرد از دیک بوسه و خال نشست دل که زنگ آلود دلش شد سزای عشق نیست عمر آخر گشت و در اندیشه ام کین کار را گر سپاه حسن را فرمان خون کردن دهی گر خداوندی هم کس داری در تسلیم سخن</p>	<p>آنچه آخر کردم از آغاز می بایست کرد گر چه صدره کردی می دلانی بایست کرد هم دمان شیشه می بازی بایست کرد پر خطر کاری است با مار از می بایست کرد در پسین کاری مرا انباز می بایست کرد پس روی غمزه غمازمی بایست کرد من بر انم کین سواش بازی بایست کرد اول این آئینه را پر واز می بایست کرد هم به عنوان دیگر آغاز می بایست کرد ابتداء از ان غمزه غمازمی بایست کرد بندگی حافظ شیرازی بایست کرد</p>	

۲۵ اکتوبر	ماہ این سرد و از تورانی نیتم اندر سخن شبلیا سحرست این اعجازی بایست کرد	شعبه ۱۶
شاهدان باغ در ہجرتوزار افتادہ اند شرط ہست نیست تنہا بادہ و ساغرزدن ناتامی ہای سحر سامری نادانی ز جیت از غلط فتنی بہ یوسف در تماشا گاہ حسن شیوہ ہای دلبری را خوب می دانند ولی با بدان ہم چشم لطف ای چمن پیرای سیخ ہر کے چون شمع بیسداں ریاد آمد جام منے یا بوسہ لعل شراب آلود او، مہر و محراب در عشق را نشانستہ نیست نامہ و قاصد حریف آں بت خود کام نیست بوسہ تنہا بشکت در خیال زہ ذوق مرا	این قیاس از ترگس بیماری بایست کرد مختب را نیز با خود یا رمی بایست کرد کسی این فن از نگاہ یارنی بایست کرد انتظار گرستی بازار رمی بایست کرد انچہ با ما کرد، با غیاری بایست کرد انچہ با گل کردہ، با خار رمی بایست کرد اندین فن ز رحمت بسیاری بایست کرد زین دو کار در نشین یک کار رمی بایست کرد شرح اسرار نہان بردار رمی بایست کرد خود ترا، ای جذبہ لایکاری بایست کرد تلخی دشنام ہم در کار رمی بایست کرد	
۵ اکتوبر	گرچہ شبلی در جہان جز عاشقی کاری نکرد من براغم کین چنین اصدکاری بایست کرد	شعبه ۱۷
ہر ذرہ زشت غبار اہمان بایست بگر و لاج شیوہ بیگانی کہ دل	گو یا نسیم دوست بہ خالم گذر نکرد در کوے یار رفت و مرا ہم خبر نکرد	

<p>۲۶ اکتوبر</p>	<p>دشمن بہ حال شبلی دختہ خون گریست والن دوست بین کہ خود مژدہ نیز تر نیکر د</p>	<p>۱۹۰۸ء</p>
<p>بار ما گفتہ ام و حاجت تکرار نماید چشم مست تو چنان بادہ کشتی در لاج آنقدر محو تماشا سائے جالش بودم شوہرین تو چنان بزم چمن ہر سہم زد کار آن ز گس مستانہ بود این کہ بہ بن یا جگر کاوی آن نشتر مرگان کم شد فتنہ حسن تو از بسکہ جہان بر ہم زد رسم خود کاوی خلق از تو چنان عام شد است</p>	<p>کہ مرا جز بہ می و بادہ سرو کار نماید کہ مرا نیست درین سلسلہ انکار نماید کہ نگہ را خبر از لذت و دیدار نماید نالہ بلبل شوریدہ بہ بہنجار نماید نگہے کرد کہ بایہ سچ کسم کار نماید یا کہ خود زخم مرالذت آزار نماید در میان تفرقہ و سب و دنا نماید کہ درین عہد کہے را بہ کہے کار نماید</p>	<p>۲۶ اکتوبر</p>
<p>۲۷ اکتوبر</p>	<p>گرچہ شبلی بین آن لطف عیاش برخاست التفاتے کہ نہان بود ز اغیار نماید</p>	<p>۱۹۰۸ء</p>
<p>بیکہ رنجوری این خستہ ز بیمار گذشت بیکہ از مستی چشم تو جہان شد سرست شیوہ نالہ بدان پایہ رساندم کہ کنون حسن جان پر در اور و زبرد زافزون بُو نہ ہمین دل کہ ہم از خویش نہان داشتہ ام</p>	<p>عیسی آخر ز علاج دل بیمار گذشت محب بے خبر از خانہ خمار گذشت کار از حوصلہ مرغ گرفتار گذشت تا بجائے کہ از اندازہ گفتار گذشت ماجرائے کہ میان من و آن یار گذشت</p>	<p>۲۷ اکتوبر</p>

بے سبب نیست که یوسف نه با افتاده آه جان سوز که در سینه ام آرام گرفت داد ازین پیری بے صدف که ناخوان رسید	دلبر شوخ من از خانه به بازار گذشت این همان است که از گنبد و گداز گذشت آه از ان عهد جوانی که به ناپا گذشت	
۲۶ اکتوبر	بیکه سودا زده رندی روز انستروم شبلیا سستی اسال من از پار گذشت	سید
مرا که در ره عشق تو اولین گام است ششم شریک با ده دسان غنچه گشته است دغم ازین که رندی و مستقیم هنوز ذوق حدیث عشق توان بدیکین سخن آلودگی به دامن پاکان نرسد یک کس نبوده است که برین دلش نه خست	امید بوسه اگر هست هم به پیغام است یعنی که از طریق ریا برگشته است با تقوی گذشته برابر گشته است صد بار گفته ایم و مکرر گشته است گوهر در آب بود ولی تر گشته است دال شوخ دیده را مکرر تر گشته است	
۲۸ اکتوبر	شبلی طبع مدار که از عشق و اشوم زمین راه هر که رفت دگر برگشته است	سید
بام به مهر عالمه بد گمان نبود از لذت ادائی تم میتوان شناخت میگویم که دل به کس داده مگر	خوش بود آن که راز محبت عیان نبود کین جور از تو بوده و از آسمان نبود مار به بخته دانی او این گمان نبود	
سید از به افتادن رخ کا گشت جاننا -		

<p>حاجت بچاره سازی دشمن بدیم با ما به صلح سازد لیکن همچو دوش جانے بہ بوسہ باختہ دوسد کردہ ایم این شیوہ زین دوسلہ بیرون نمیرد صد حرف راز بود نہان در نگاہ من یک رہ نیم دوست نیا در دوی دست از شرم یاز پس کہ در خلوت وصال صد بار از سحاب گرد بر چشم من در بزم عام نیز بہ مالمط است لیک</p>	<p>با آن کہ دوست نیز بہ ما مہر بان نبود کز تیر مائے غمزه یکے در کمان نبود در پیش میکشید بشما ہم گران نبود جو راز تو بودہ است گرازا آسمان نبود شادوم کہ کار با صحنی بختہ دان نبود گو یا بسوی ما رہ این کاروان نبود ما بودہ ایم و یار و کسے در میان نبود با آن کہ درش گریہ میوزش ان نبود زان شیوہ مائے خاص یکے در میان نبود</p>	
۲۹ اکتوبر	<p>در حیرت کہ پاکی گفتارش از کجاست شبی مگر مردم ہندستان نبود</p>	۹۰۰
<p>خواہید اگر کہ عیش و نشاط فزون کنید عمر است این کہ قاتل فرزاندہ بودہ اید دور از وصال دوست نشاطم حرام باد من نیز بچرخ شیخ دم از زہدی زخم کار از برون گذشت مریمان عشق را</p>	<p>دیوانہ ایست عقل نشہرشن چون کنید ہم بدن باشد اردوسہ ماہی جسنون کنید در جام بادہ گرتوانیسد خون کنید اول مرابہ بادہ و سنے آزمون کنید گر کردنی است چارہ در و درون کنید</p>	
<p>لے ہا کشیدن قیمت کا بڑھانا لے گرد برون پیشدستی لے جانا لے درس روان بودا ہمن کا خوب یاد ہونا۔</p>		

زاهد بے دوید و بجای نه برد راه سرستی میسم نتواند زجای برد	بارے بوسے میکده اشل ہنون کیند مارا بہ نشہ نگے آزمون کیند
فرصت ز دست میروء ار دیر میشد گر کردن است چارہ دشمنی کون کیند	
تیار خستہ غم الفت نیستوان اگر چه از دل طعم بود کہ شیدا نہ شود سوز غم هست گونہ ای کہ با فونش رود گر خان نگہ شوق بہ دستم بوسے شاہد شوق کسے را نہ شود در فرمان	من خود بہ حیرتیم چہ بگویم کہ چون کیند لیک چون شد نتوان گفت کہ روز شود در عشق مست بلای کہ ز سر و انشود سہل می بود کہ عشقم بہ تو پیدا نشود در شو و نیز بہ طاعت وہ مدارا نشود
سہراکتوبر گر چہ این زہر بہ کام تو گوارا نشود	شکیلا مصلحت آنست کہ سازی با ہجر شہ ۱۹۰۵
در کو دی ز چہرہ من می شناختند لطفے نہ کردہ و گران بار نیستیم از بسکہ خوش محاورہ افشا و چشم او لطفش بہ غیرش زیادہ است و دل دل را ز غمہ باز گرفت طبع مدار قتل عاشقان چہ قدر خیر گشتہ است	سوز عیان گشتہ عشق نبودہ را ما از تو خے خسیم متاع نبودہ را کردیم قسم از سخن ناشنودہ را گویا عزیز داشت دل نور بودہ را نتوان ز درد خواست متاع را بودہ را تا آرزو بود بازوئے نا آرزوہ را

	در نامہ ام منور و گناہ سر بودہ را	از بس گنبدی من کاتب عمل	
شماره	شلی زہل بود کہ در شیوہ ہائے عشق ما از مودہ ایم دل آزمودہ را	۳۱ رکتوب	
<p>یا دآن روزے کہ من با خود جہانے داشتم ماجرای بانگ رنکستہ دامن داشتم آشتی بے نہان با پایان داشتم از غورے آنکہ من ہم آستان داشتم من کہ در آغوش خود جان جہان داشتم کز زمین کو چہ ادا آستان داشتم ہم بہ اوئے گفتم ار در نہان داشتم از نگاہ شوق با او آستان داشتم با حد و سگفتن ار در نہان داشتم بود تا وقتے کہ من خواب گران داشتم</p>	<p>یک سر و صد گونہ سودائے نہان داشتم یا دآن روزے کہ دور از ماجرای جہان یا دآن روزے کہ پنهان از حریف بدگان یا دآن روزے کہ دست افشان گزتم از حرم خود تو دانی با جہانم تا چہ خواہد بود کار ہیچ باک از گردش گردون گردانم نبود یا دآن روزے کہ از ناکردہ کاری غمی نیش گر چہ حرفی سے نیارتم بد گستاخ گفت یا دآن روزے کہ من ز سادہ لوحی مای خود شلیا آن جملوہ نیز نگاہے بیئی</p>		
<p>کہ ہم از نام و ہم نشان برخاست وان جفا جو بہ امتحان برخاست زا ہداز کو چہ معنای برخاست گردے از کو چہ دستان برخاست</p>	<p>نہ ہمین عار شق از جہان برخاست آسمان در کسین نہشت پریں جوی از و سنے کردند سر نہ بھسرتہ من آرید</p>		

	صبر بچاره از میان برخاست ز گس از بلغ ناتوان برخاست	نغم او بکپاس کرد دراز در سراق تو جبهه ریخوردند	
یکم نومبر	شبلی خسته دل مگر جان داد شورے از کوچہ فغان برخاست	سنة ۱۹۰۸	
از بک طفل بوده و کار آشنانه بود دل را به این منسب تلی دهم که یار آن بزم نازب که زیگانه پر شده است هر گل مستاع خوش بصد ناز میفرودست محروم مانده ایم هم سنوز از نسیم زلف نشکفت اگر دل از همه بیگانه گشته است زاهد به وسعت حرم کعبه ناز داشت از بک جاده باس غلط شاه راه گشت	چو رسے که کرده است به طور جفا نبود با ما از ان نه ساخت که زود آشنا نبود دیدم که چاسے یک نگه آشنا نبود گویا به بارغ بند قبا ئی تو او نبود دین شکن از تو بود ز باد صبا نبود با ما که بودی سرب ما آشنا نبود دان جابه قدر یک صنم نیز جفا نبود بے راهه رستم ز طریق خطا نبود	داعم که شبلی از نئے و نئے بی نصیب ماند با آن که این عزیز ز اهل ریا نبود	یکم نومبر سنة ۱۹۰۸
بوسه لعل شکرین باشد راه در رسم وفات این باشد همچو نقشه که بر نگین باشد	بچه خوشتر ز انگین باشد به دو حسنی نه کرده یا دم بر لب اوشان بوسه بود		

<p>یار زود آشنا چنین باشد اسماغم اگر به کین باشد شیوه دلبری آیین باشد هر که عاشق بود حریفین باشد</p>	<p>می نرنجسم اگر وفاته کند دوست اگر مهربان بود چه غم است دل زهر کس که برد، باز نه داد این عجب نیست گر خزین باشم</p>
<p>بهوپال</p>	<p>سهر فوهر شسته زاهد و زنده سر دور کار اند شبلی آن بوده است این باشد</p>
<p>بار سر که بر تن ما بود برگرفت آه این چه آتش است که در خنجر گرفت یکبار میستوان ز کف نامه برگرفت کان تو بهار نازش پرده برگرفت خل هوس شکر قند فشان و شر گرفت گسلخ و خیره آمد و تنگش برگرفت گویا ز نوش لعل لبش در شر گرفت کام خود از دمان و لبان تو برگرفت معذور باشد ارپه کار دگر گرفت گویا که در سس گریه ز ترکان تر گرفت با آنکه شمع راه فنا پیشتر گرفت</p>	<p>نیفش ز حال خسته دلان تا خبر گرفت پاستور در ندهر و دوم از عشق می زند هر چند نامه ام، همه بائست پاره کرد ترسم که قند دگر اندر جهان فست تخم امید ما به زمین ماند و غیر را عاشق نه دیده ایم به ذوقی که آن قبا شیرینی به لذت دشنام او نبود غافل به خواب ناز تو خستی و بوسه ام زاهد ز راه عشق به جاسی رسید ابر بهار این همه گهر فشان نه بود خود یک شبانه راه از مایس رسیده است</p>

<p>لعل چنین که لب نتوان داشت باز او با آن لطافتی که شک خنده تو داشت واعظ تو نیز گر چسب که گمراه بوده آمد بهار و روی زمین لاله زار گشت بر تخت گاه شلخ چو خسر و شست گل</p>	<p>روی چنان که زد نتوان دیده برگرفت بار غمی که بر دل مایه بود برگرفت گمراه تر از تو آن که تر از راه برگرفت یا بود آتش که به هر گوشه در گرفت مرغ آن نوای یاریدی را ز سر گرفت</p>	
<p>سر نوید</p>	<p>شلی فسانه عسم الفت تمام گفت مجنون تمام کرده او را ز سر گرفت</p>	<p>سده ۱۹۰۶</p>
<p>ایمن ز بازی فلک کج نهاد نیست در یافتیم مستی ذوق وصال را هر خط چشم مست تو بسیاد می کند فایغ ولی به بهره هر کس نمی رسد ساز و بن که بگذرم از دشمنی غیر اکنون چه گویم که بهامی دلم چه بود مجنون که در گردن یسے غلط نمود ایمان ما اگر چه به تقلید بوده است در قتل ما به تیغ و نمانت چه حاجت است می داند اینقدر که ز جان نیستم در یغ</p>	<p>در وصل نیز عاشق غمیده شاد نیست این نشه هم ز حوصله مازیا نیست آن شیوه ها که خود گشت را به یاد نیست تا جی است این که دست و کتبه یاد نیست این نیز شیوه زستم مست و اوست تو خود من را مشی و مرا نیز یاد نیست در درگاه عشق هنوزش سواد نیست طعم مزین که کفر تو هم اجتهاد نیست گویا ترا به غمزه خود عتاب و نیست هر چند در وقایع نش استماد نیست</p>	

شبلی اگر ز اهل صفایت گو مباشش	این بسکه آشنائے نفاق و عناد نیست
<p>دلبهران جور و زور زند و جفا نیز میکنند فال اصل را چه بگیرند از آغوش و کنار حرف انگار ز خوبان همه زدل خود اینکه گویند تیان را کرے نیز بود گاه گاهی به بن خسته بیدار دارد</p>	<p>دین جز افسانه نباشد که وفایز کنند این شگون اند که بند قبانیز کنند که که این کار به آئین حیایز کنند با ورم هست بشرطیکه به مایز کنند التفاتے که بر احوال گدایز کنند</p>
<p>شیرینا ناما بلد کوچه عقیق قسم و س دوستان تهمت این شیوه بیان میکنند</p>	<p>شیرینا دوستان</p>
<p>پیرانه سر هواسے می و جام کرده ایم شام فراق را به سحر جان آن رساند ما هر چه گفته ایم به ناچار گفته ایم خوایم ترک شاهد می و ز برای این زهد و زامابه امید بهشت بود ایفا سے وعده ساز که ما هم وفا کنیم</p>	<p>ما ابتدا سے کار ز انجام کرده ایم عمری گذشت تا سحری شام کرده ایم ما هر چه کرده ایم به ناکام کرده ایم از زاهد فسرده دلی و ام کرده ایم این کار بخت از طمع خام کرده ایم آن وعده ها که بادل کام کرده ایم</p>
<p>کار را به جد و جهد بود، خوب تر بود مایز کار بوسه به ابرام کرده ایم</p>	
این نمی دانم که گرم، یا مسلمان نیستم	این قدر دانم که زاهد آنچه هست آن نیستم

این غزل خلاف ترتیب نوشته شد و ذلالت کان المقطع کان نیاسب المختار ۲۲

<p>آسمان طر فی نہ خواہد بست در سودای من پایہ کفر اچہ حد چون منے نبودے لعل جان بخش تو ام گر چارہ فرمای کند گر چہ خود دامنم کہ چند ان عاقل و نادانم ہندوی زلفش چہ ادا من ہی چند زن فرصہ باد کہ بستی و رندی خو کنسم شاعری از من مجود در از سوادہ میس تا نگر کسی تو عزیزہ انگیزہ بودہ است نبود عجب اگر گرم در آہ میخت بہ اغیار واعظ ابکرت کار بہ لعل لبش افتاد داغم کہ بہا چہین "بہمنے" امسال</p>	<p>زان کہ او دکن حج و من این یان ازلان مستم من بہ این شادم کہ آخر ہم سلمان مستم من ازین دعوی بردن ایم کہ دران مستم باز ہم چون نا صبح بے مایہ نادان مستم اندکے ہم کا فرم چند ان سلمان مستم چون رہہ در رسم دریا راہر دیلن مستم حالیا شبلی شدم زند غزل خوان مستم این ملکیت حسن بلا خیر نہ بودہ است شوخی کہ بہ ما نیز کم آہی خیر نہ بودہ است زین گونه حدیث تو دلاویز نہ بودہ است بر عادت پیشینہ حسنوں خیر نہ بودہ است</p>
<p>نمبر</p>	<p>۶۱۹۰۹</p>
<p>رستم گزستیم عیار بہ کنگان بیکار تر از او بود در ہم عالم بانالہ خوش افتاد مرا، ورنہ تو دانی لہ گرم آنجن کہ خوشی سے مانا۔ لہ کم آہیہ بخش لوگوں سے کم لہا ہو۔</p>	<p>ہر چند غلط نیست کہ شبلی دین باخت این حرف وے مصلحت آہیہ نہ بودہ است</p>
<p>رستم گزستیم عیار بہ کنگان بیکار تر از او بود در ہم عالم بانالہ خوش افتاد مرا، ورنہ تو دانی</p>	<p>عاشاک بہ خمیا زہ ذوق نظر نیست آن دست کہ در حلقہ طوق مکر نیست کر مالہ وزا ریم مہید اثر نیست</p>

<p>نے نالہستانہ دے گری آہے دانی کہ درین معسر کہ بانام و نشان کیت نے ذوق نگاہے، و نہ ہنگامہ عشق ..... لے</p>	<p>امر و بکویت مگر آشفہ سرے نیست آن است کہ از نام و نشان اتری نیست لے واسے بہتری کہ در وقتہ گے نیست در ملک حسن مگر داد گرے نیست</p>	
<p>۲۲-بی</p>	<p>مستربان و بان و لب آن شوخ کہ فرمود شبلی غلط است این کہ مرابا تو سرے نیست</p>	<p>۱۹۱۱ء</p>
<p>من شب وصل بہ این حیلہ فریش ادا لذت لطف تلافی خمارش بخند زاہد اسیچ کے را بودہ بہشت دل نہ آن چیز بود کہ تو توان داشت درین ہنشین با تو درین مسئلہ ام نیست نزاع رفت و آن سوے عدم لرزد و محشر گردید جز تو کس را نبود در دل تسکین راہے از نظر قتی و از شعبہ پردازی حسن ایکہ دقت کہ از بین نشان می جوئی</p>	<p>کین سخن نیست ہنوع رخ زیبائے تو ہست آہ از ان دل کہ بد آموز بجا مائے تو ہست حکم اگر حکم تو دوراے اگر راے تو ہست دیر اگر می رود از ذوق تقاضاے تو ہست اینکہ گفتی کہ "گناہ از دل شیدائے تو ہست فتنہ ماے کہ نہان در قدر عنائے تو ہست خانہ منحصری ہست و ہمیں جائے تو ہست ہچنان در ظرم جلولہ زیبائے تو ہست این نہ دیدی کہ سرے ہست کہ برپائے تو ہست</p>	
<p>۲۲-بی</p>	<p>می ندانم کہ شکر ریزی شبلی بہ سخن ہست از وی اثر سے فعل شکر خالص تو ہست</p>	<p>۱۹۱۱ء</p>

<p>توبہ از باوہ نہ کار بن ناکس باشد اے کہ گفتی "اے رسم تو نہ این می باشد" ہاں ابیا، تاکہم از بوسہ نشان بر لب تو از تو با بوسہ و آغوش تہلی نہ شوم لطف با قہر در آہستہ در کارست عرشیان را بتوان گفت شب چل من غیر را حرف بدی گفت بہ خرمندی من</p>	<p>این قدر ہم، اگر عقل بود پس باشد ماہنیم کہ ہستیم و ہمین می باید شاہ حسنی و ترا نقش و نگین می باید شب وصل است و بہ سامان تازین می باید خندہ بر لب و پینی بہ چین می باید کا شتم گوشہ از عرش برین می باید دین ندانست کہ بر شیوہ کین می باید</p>	
<p>جلالی</p>	<p>شبلیا کیست؟ کرد و داو سخن میخوای اگر نظیر می بود، شیخ حزین می باید</p>	<p>سہ ۱۹۱۱</p>
<p>مرا کہ یک دل و صد گونہ آرزو ماہست و لم بتاز کی فصل او سہے لرزد ز ناکب فطانت انداز خود چہ می ترسی حدیث خلد چو گویند باہن مجنون ز سینہ تا بز باخم پر است، غوسہ او بہ سخت جانی من کس مباد از عمرے ہزار حیف کہ در ملک حسن نتوان یافت بیا کہ ما و تو ہر جا برابر افتادیم</p>	<p>شکب و صبر چو یکم کہ نیستیم، یا بہست کہ بوسہ بے ادب بشوق بے محابا بہست بیا کہ بر لب من شکوہاے سجا بہست گمان پریم کہ مگر گوشہ ز صحرایست ہنوز در ادب آموزی تقاضا بہست مدار زندگیم و عدہ ماے فردا بہست بحر متاع جفاے کہ بہست ہر جا بہست ہر آن قدر کہ وفا با توفیت با ما بہست</p>	

که روز دوا گرام و زینت فردا هست	جفا کنی و به این خیسری نمی ترسی
۱۹۱۳ هـ	<p>هنوز نشه دوشینده در سرم باقی است که درس گویم و بچشم ز جام صها هست</p> <p>۲۹ اپریل</p>
<p>تا رفته رفته کار به پستید قبار رسید هر کس نظر کشود و تماشا بار رسید این فردا ام بگوشت ناب و صبار رسید تا و ک کشا و غره و تاز از قضا رسید عذرش به، اگر نتواند بار رسید</p>	<p>چند گره کشای خم زلف بوده ام در کار عشق دیده وری شرط بوده است زلفش و کان مشک فروشی کشاده است بیچاره دل میان دو قاتل فنا ده است شونے که از غرور به خود هم نمی رسد</p>
	<p>چهار هزار گونه سخن ساخت در پیام بیچاره گشت چون به سیر مد عار رسید</p>
<p>چند چون زلف تو آشفته و در هم باشم حاجتم نیست که مستول و محال باشم بس بود این که به بزم آبی و من هم باشم آن مبادا که من از راز تو محسوم باشم عجب نیست که رسواسی دو عالم باشم که گران بفرجه ام جام و دهم باشم شش پلای و فن و شش راهی علم باشم</p>	<p>چند دور از رخ تو هم نفس غم باشم بمن از صحبت آن شوخ خوش قفا و بس من به آن مایه نیرزم که به خلوت برسم بسکه ای بت به جهل سرو کار است ترا مستی باده الفت نه به انداز بود من گدا میخانه شدم از پی آن این گمان را نتوانیم که تازه کشیم</p>

غمزه چون گفت که در گس پرفن باشم باتو آمیزم و از شوق تسلی نشوم	فتنه برخاست که با قامت او من باشم تا بجدی که تو جان باشی دمن تن باشم
دوش در تنگیه عام تو سیلی میگفت اول آنکس که فدای تو شود من باشم	
به هرادای تو از بسکه هستلا کردم به زیر خرده اگر باده میتوان خوردن	همان به بند تو باشم اگر با کردم بران سرم که دگر باره پار سا کردم
ز بیئی چو بهندوستان رسم شبلی ز باده بگذرم و باز پار سا کردم	
غزل آخرین	
اشباین غلغله در کوچه و بازار افتاد سخن از صومعه و اهل ورع چند کنی بسکه غارت گر حسن تو جهان بر هم زد چه عجب گر نیکه مست تو افتد بر من شیوه مهر زغبان نتوان داشت طبع	که فلان می زد و بجو شد و سرشار افتاد که مرا کار بان چشم فتح خوار افتاد یوسف از خانه بد حشمت و بیزار افتاد باده بیرون فتد از جام چو سرشار افتاد که مرا کار بان طائفه بسیار افتاد
مقتب از پی و جمعی ز حریفان به کمین (شیلیا) رندی پنهان تو و دشوار افتاد	

قطعات

دیباچہ الفاروق

<p>من کہ یک چند ز دم مہر خموشی برب پیکر تازہ کہ خواہم بہ عزیزان بنمود محفل از بادہ دوشینہ نیاسود ہنوز باز خواہم کہ دم در تن اندیشہ روان ہنشین نکتہ حکمت ز شریعت می جست شاہد راز کہ کس پردہ ز رویش نگرفت بسکہ ہر بار گہ پاش گذشتہ زمین راہ</p>	<p>کس چہ داند کہ درین پردہ چہ سودا کردم نختہ از ذوق - خودش نیز تاشا کردم بادہ تن در تراز دوش بہ مینا کردم من کہ در یوزہ فیض از دم عینے کردم نختہ از نسخہ روح القدس املا کردم گرہ از بند قبائش بہ فسون - اکردم دشت معنی ہمہ پر لولوسے لالا کردم</p>
---	--

خط منظم

شمس العلما مولانا شبلی اپنے ایک غیر زبان دان دوست کے خط کی داد چکی اور دو صحیح اور با محاورہ تھی
ذیل کی نظم میں دیتے ہیں

<p>وی یکے گفت کہ در ریختہ انشای سخن</p>	<p>شیوہ ہست کہ مخصوص زبان دان باشد</p>
---	--

<p>گفتم البته چنین است که گفته - اما مرد دانا بتواند که به تحصیل و بهی مادرین حرف که پیک برسانید به من نامه واکردم و بازش سپردم که به بین نامه را خواند و بفروود که شک نیست دین که بود؛ صاحب این نامه و اصلش نکجاست گفتش ریخته خامه ..... بهست این یارب آن دست قلم در کف حفظ تو باد</p>	<p>نیست کارے که بدون از حد امکان باشد با عرب حرف زنداگرچه ز ایران باشد نامه را که گران مایه تر از جان باشد اینچنین حرف دل آویز نه آسان باشد کاین چنین حرف ندن کار زباندان باشد اعتبار گهر از سترخی کان باشد کز دکن هست و مرا همچو عزیزان باشد تا جهان باشد و تا گنبد گردان باشد</p>
---	---

قطع

معذرت ترتیب دسته گل

<p>هرزه چند بهم بافتن و پیش کسان من هم این کار نمی خواستم از دل اما</p>	<p>عرضه دادن نه پسندیده عاقل باشد چه توان کرد چو فرموده پیشدل باشد</p>
---	--

له یعنی سید حامد حسین صاحب بیدل شاہجہانپوری -

نامہ منظوم

ہنگام سفر بدیاد مصر و شام بیکے ازیاران از بندر عدن نوشت

چون کمر بستم بعزم این سفر از روی عزم ہر کسے را بس شکفت آمد کہ حال چیست ازین ہر تکی پسندم ہی داد و ہی گفتے کہ من چون لجاجت را ز حد بردند گفتم بس کنید	دشمن دہم دوست را در پیچ و تاب انداختم تا چرخ خود را بدین سان در عذاب انداختم زین سخن از عارض معنی نقاب انداختم ہر جہ بادا باد من کشتی در آب انداختم
---	--

خطاب سر آغا خان ترکان عثمانیہ

ہنگام جنگ بلقان

گفت با ترک حضرت آغا بلندارید خاک یورپ را ایشیا مسکن قدیم شماست دل بصیر میدہ نتوان بست	انچہ گویم بگوش در گیرید دل ازین مرز بوم بر گیرید باز آن خاک را مقرر گیرید یک شکار شکستہ پر گیرید
--	---

سلطہ جنگ بلقان کے زمانہ میں سر آغا خان کا ایک مضمون شائع ہوا تھا کہ ترکوں کو چاہیے کہ یورپ کی سر زمین کو چھوڑ کر وہ ایشیائے کوچک چلے جائیں تاکہ یورپ کے حملوں سے محفوظ رہیں۔ اسپر صنف نے یہ طنزاً قطعہ کہا۔

اسپ گزیران نمی آید کار پیشینه شکست است بانگ توپ و تفنگ در دست نوبت ریل و تلگراف گشت	بگذارید و ماده خر گیسرید مرغزار دکان گیسرید ناوک و خنجر و سپر گیسرید قاصد و پیک و نامه گیسرید
کار دنیا کے تمام کجود ہرچہ گیرید مختصر گیرید	
ہر حادثہ گزند پائے خویش	
حالت از گردش ایام اگر گشت بر شبلی نامہ سید را بجزای علمش	صبر فرما کہ ازین نیز تری بایست پابریزند و صد خاست کہ سری بایست
مسلم یونیورسٹی مصنف ہمراہ وفد مسلم یونیورسٹی کہ سرودش ہر مائس آقاخان بود چون بلالو رسید در بزم مسلمانان اُنجال باین آہنگ کشاد	
ہمین کجرف از یونیورسٹی مدعا باشد علوم تازہ را با شرع و حکمت با ہم آمیزیم بساط تازہ جنیم و طرح نو در اندازیم	کہ این سرشتہ تعلیم ما در دست ما باشد الہی بار یا ضی طیبی آشنا باشد کہ در بزم نوی پیشیان را نیز جا باشد

<p>کنون ده سال شد کین خواب نشین نظر داریم ولی پیداشد این خواب را چون صبح تعبیری گفت با خویش میگفتم کاران کرد این شکل بود آسان که چون طفلان دوسه کی دانه و لے آسان نباشد در گاسه را بنا کردن درین بودیم ماکز پرده گاه غیب سر برزد سر آقاخان که خود خواب است این تعبیر شوین بکیش شیعی و سنی سر آقاخان خدا نبود</p>	<p>که خواب این چنین خود جان نوزد جانفر باشد گمان بردیم کین اندیشه از روی خطا باشد و لے دایم قصد محنت در پنج و عشا باشد بگوی کین در و بام است این قصر و سرا باشد که خود هرگز ننگون رنجوری مارا شفا باشد همایون طلعت کین عقده را شکلا باشد چه خوش باشد که خواب از ما تعبیر از خدا باشد ولیکن کشتی اسلامیان را ناخدا باشد</p>
--	--

کنون بینی که زود آن گاش رنگین بپا گردد
که شبلی هم در و یک بلبل رنگین نوا باشد

قصائد و غزلیات آغاز شباب

در لعلت سید المرسلین علیه الصلوٰۃ و التسلیم

<p>یاسائی عن ذانجر، رحی که امروزم در آید جهانم و نظر از بخت خود هم تیره تر آه از جهای چرخ دون فریاد از بخت بون شهادین جوش خون بر باخته صبر و کون</p>	<p>از دیده شد خون جگر، وز دود آه بی اثر تا کی توان کردن بسر آتش زده در جان تن کز جور ایشانم کنون از دیده بریزد دل خون چون شمع با سوز درون گریم بحال خستین</p>
--	---

بنگر که چون در هر فنی، از دانه کردم خرنی
 گردون نذر چون من فضل و هنر را مانی
 باز من باین خواری نگر، در گریه دزاری نگر
 توحش دل آزاری نگر و ز بخت بیداری نگر
 اعدا ز کیسو در کین، و ز بخت گردون کین
 دین ناکسان چندین با من طرف گشته چنین
 در یکی کنون، همی خوش کرده ام کج غمی
 آخ که سوزمائی نگذاشت چشم من
 بنگر که با چندین هنر از جور پس خفت سر
 کا چندین حاسلے بتر، هر دم دهد دماغی دگر
 آن خسرو عشق آستان آن داو گیتی ستا
 دانی اسرار نهان روح الانیس پاسبان
 پیش از همه شانش نگر عیسی شاد خوش نگر
 برتر ز کیوانش نگر، جبریل در بانش نگر
 عالم همه خاک ریش قصر فلک عشرت گش
 گیتی دین هفت نوش باشد غبار و گش
 آن تاجدار ملک دین داری استیلا یقین

هم از گلے وز گلبنی، آراستم صد گشته
 اینک بفکر و دشنی، شمع هم در هر انجمن
 حال تبه کاری نگر، و ز جیح خون خواری نگر
 همواره خونباری نگر از چشم خون بالای من
 من بادل اندو گین، افتاده در کج غمین
 از بهر یک جان خیزن، صد گونه بین نگر
 نه مونس نه بهر منی، تار از دل گویم دمی
 زخم دلم را مرهمی نبود دین بیت الحزن
 چون لاله ام خون شد جگر، تا سازی بخت نگر
 از من که بگذارد خبر، در بزم آن شاه دین
 آن قبله گاه و انس جان آن خاتم پیغمبران
 گردون بزرگ چاکران خاک دین را بوزن
 چرخ از غلامانش نگر، و آن قدر ایوانش نگر
 در بند احسانش نگر آباء علوی هفت تن
 دین بارگاه نهش گشته کینه خورش
 وز جلوه نورش روشن شد این انجمن
 دانای علم اولین فرمان برش روح الامین

<p>عالم شدش زیر گین پرخش ہی بوسد زمین شام را بنگر که چون از دست این چرخ حرون چون غم بود از حد فرون از خویش می آیم برود مسکین نواز داد و گرفتار تو نام کس در مینال از در و بگر بر حال زارش کن نظر</p>	<p>آدم همان در وطن اگشته میران شد دیده دل جمله خون هر خطه در جوش خون رجم بجایم تا کنون آسایم از بنج و من بیچاره گان را چاره گرایی شوریده سر اَلْقَدْ لَا يَأْخِذُ الْبَشَرُ مِنْ كُلِّ غَمٍّ وَالْحَمْدُ</p>
<p>مان در فصل بهار آمد آراسته شد گفت ساقی بحر یقین که برو فردی می مفت آنست خود امروزی که بر غم حسود ز ابد باده خور اینک به تقاضای بهار چون بفرووس رو داشته است از دما ساقیا چند توان کرد حدیث از جم و ک فتنه خفت است و جهان سرخوش و طالع بد آن جوان بخت و جهان پر در گیتی آید مطلع تازه کنم پیشکش بزم حضور ای شد از اس میر تو جهان را روشن</p>	<p>بزم عیش که در وقت جزا باده سخن شیشه از خویش برون آمد و بخارست که من عهد با پیر یغان بسته و شد تو به شکون در حرام است مرا هست گنه در گردن مان در باده ننویشیم مگر در گلشن باده ام درده و میگویی هم از باده سخن می توان خود بیا و گرم شاد و زمین آنکه از بخشش او شد کف سائل معدن مدح غائب نشود عقده کشای سن آزاد و خسته دست کرمست چشم و دهن</p>

<p> ذرّہ از تابش احسان تو گرد و غور شید دانش از راس نصیب تو کند کمال دشمنیست بکے ز جان سیر بود در مشر باد گزند تو چو در عسکه جنگ وزد و او پایہ شناس سخنی نیک نگر ضبط اوصاف تو بیرون بود از حد خیال من کہ باشم کہ بدمج تو فرومانہ خرد </p>	<p> قطره از فیض غم جو د تو شد در عدن خرد از فن کرم صحیح تو بسیار د فن روح او پانگزار و بہ نہان خانہ تن صورت برگ خزان دیدہ بریزد در تن تا چہ دادہ ام از طبع رسا د سخن اگر چہ در مدح تو بسیار تو انغم گفتن برو عایہ کنون ختم توان کرد سخن </p>
<p> تا زمان است ترایار بود دولت و جاہ تا جہان است موافق بودست چرخ کمن </p>	
<p>غزل کہ در دوسہ ساعت گفتہ شد</p>	
<p> نگاہے بر من میکن جت دارا فغان کہ بہر تاب و صبر و آرام نہ یاد آری گے از خستہ خویش سخن را رہ نباشد در دمانت </p>	<p> کہ گاہے شاہ بنواز د گدارا غمت نگذاشت در دل پیچ بارا فراش سختی صرف و فارا ز تنگی بچو در غیبہ صبارا </p>
<p> کجا در بار گاہش بار بخشند چو لعل ہم غریب سے نوارا </p>	

<p>از وطن با چشم پر غم می رویم بزم مارا کرده برسم می رویم زین جان مانند آدم می رویم زین گلستان همچو بنم می رویم دوستان رفتند ما هم می رویم</p>	<p>تا نه پنداری که خرم می رویم از گداز شعله غم همچو شمع از فریب مار گیسو سکه خفته پاس چند بردمان گل شبلیا از گردش گردون دون</p>
<p>سبیل تر بسته گیسو سکه تو همچو زکس هر که بند سکه تو لاله گل تر محو رنگ بو سکه تو تهنظیم قد و چو سکه تو</p>	<p>لای گل باغ صباحت روی تو دیده بر هم که زند از فطشوق چو به گلشت چمن رستی زناز سرودر گلشن به یک پایتاد</p>
<p>شبلی دل خسته را دانی که کیست؟ او سکه هست از گالان کو سکه تو</p>	
<p>بی خود بریر سایه طوبی گریستم چون شمع در سراق تو شها گریستم من برد قافه سست اجنا گریستم اکنون چه سود گر منم دیگر گریستم شبلی بحال مردم دانا گریستم از نسیم صبح گردد شعله چون مرغ کباب</p>	<p>از بس بیاد آن تد رغا گریستم با سوزینه ز اول شب تا دم سحر مار از چرخ چشم و قافه نبوده است از سادگی بوعده دونان من گریستم عیبه بزرگ تر ز هنر در زمانه نیت شد هوا سعه گیتی بزرگ استین</p>

شد حباب بحر چون کوزه نایده آب	بسکه از تفتگی در هیچ چیزی نماند
صد آب بر و از شره با گریستن دارم چو ابر از همه اعضا گریستن	ای غم عزیز دار و دودم که روز و شب کافی نشد و دین پی گریه فراق
باز گو تا که چسب دیدی از ما یافتی نزد غایب سی چسب هم بران عهد و مواعید تم گشته چون من از من بیزار طرح بیت و غزل انداخته خسته، سوخته، غم زده عوض می داشته حالت ترق	ای پسر از چه رسیدی از ما گفته ترک و غایب سی چسب گرچه دور از تو چها دیدم تو بیک دم زدن ای سر خسار وقت سازم سخن ساخته من تو بادل ماتم زده بے حجابانه هم از سرفروغ
هم تو باین بجز شش مستی عهد و پیمان و فای بستی	
زلف سیاه تو سنبلی تر چشم و دست نه باز کرده دین شعله ز فرق تا قدم بوخت من ریا دغم ز بهیست لری این تازه غزل سرایم از درد	ای چهره نازکت گل تر ای لعل تو سحر ساز کرده زود آیی که آتش غم سوخت دور از غم تو باه و زاری در حجر تو گاه ابادم سرد

	وی تازه بهار من کجائی افسانه مرد و زن کجائی	کاه شکب گل دمن کجائی بے تو همه شب نایم خواب
	شبلی بنم تو سے سراپد کاسی راحت جان دتن کجائی	
	چاک زوازش طرب پیرن میں چین زمزمہ آغاز کرد در چین استاد ز یک پای شُر	باز بهار آمد گل در چین بلبل خوش سخن نوا ساز کرد نیست چو از لاله گل چائی شُر
فخریه		
	نادره روزگار شبلی نام آورم	شیرین سخن در تہ بربریان
نوید شادی مولوی محمد عمر صاحب		
	جهان را کار با ساز است امروز طرب را روز بازار دیگر شد جهان شد وقف عیش و شادمانی که زاهد تو به بردست بسو کرد مگر این فرود در گوش جهان خورد فرخ دید و منی هسرا	در عیش و طرب باز است امروز متاع عیش هر سو جلوه گر شد دیگر شد تازه عهد کامرانی چنان هر کس بجام و بادو خورد غم از گیتی مستاع خود بردون پُر که آن سرمایہ فضل و هسرا

ب
اے غم
کھنکھ

<p>بتایں نسلان در دہمان کنون در خدمت یارانِ صادق محبت پیشگان آرم جو یان بود عرض از پی انجالح مقصود شرف بخشد غربت خانہ ام را ز راہ لطف کارن بسازند</p>	<p>میں شذ نکاح عید سامان کہ باشد قولِ فعل نشان موافق براہ مہربانی گرم پویان کہ دو یک روز پیش از روز موعود دہند آبادی ویرانہ ام را غیبیہ را با حسانے نوازند</p>
<p>در مدینہ منورہ پیش روضہ اطہر خواند</p>	
<p>اے بکرم کار جهان کردہ ساز چون بدرت آمدہ ام با امید چون بدرت آمدم امید دار</p>	<p>مہربمہ را پیش تو روئے نیاز از کرم خویش کن نا امید سایہ لطفی ز سرم بردار</p>

مشریبه

از زبان زهرا بیگم فیضیه برسانه ارتحال مادر محترمه و نشان
۲۴ فروری ۱۹۰۹ء

<p>بودست و ششم و سیزده صد از هجرت مهربان مادر ما، سایه زما، باز گرفت آن که باز بگیم ما، بود کنار و دوشش آه از آن مهر و محبت که بشش می نماید خانه دولت مایه تر از شب گشته است مادر! تا بچه حالی به که نداری خبری خود همان غازه رنگین که به رویم بستی اختر و مهر و مه و چرخ، همه در کار اند دهر، هر چند که آراسته نرمی است ولی تا به بینی که فراق تو، چاکر ده به ما بهر ما، مرگ پدر، مرگ نخستین بوده است شکلی این مرثیه غم ز زبان زهرا</p>	<p>که بز نقشش و گریخت ستم گاره ما آن همایون نفس، آن مونس و عواره ما آنکه کرد از رگ جان، رشته گمواره ما گر که گفت، فلان هست پرستاره ما تا برقت آن ششم و سیزده سیاره ما ز آنچه بگفتی به ما و دل صد پاره ما حالیا گریه می است به رخساره ما لیک کس می تواند که کند چاره ما به تو، با هیچ نه سازد، دل آواره ما گاسه از خلد برون آس، به نظاره ما چون رو دادی این مرگ و گریه ما آن که صد لطف عیان داشته در باره ما</p>
--	---

سایه اشالینا، سه چهار زبانگاه تها، سه گاه تها.

قطعه

نامه تشکر و منت پذیری بجناب بیگم صاحبہ جزیرہ جنتان، بر عیثہ یک ہزار روپیہ
کہ بدرستہ دارالعلوم ندوہ عطا کردند

مشغول کار مدرسہ بودم کہ ناگهان	دیدم کہ نامہ ناز پئے ہم رسیدہ است
زان جملہ ہست نامہ بے نقش و بے لک	کز بارگاہ حضرت بیگم رسیدہ است
از جاسے جستم و بگر فتم بدست شوق	گو یا کہ خستہ ایست بہ عمر ہم رسیدہ است
بر سر نہادم وہ ادب بوسہ وادش	مانند تشنہ کہ بہ زمزم رسیدہ است
مہراں سرش گرفتہ و از جا درآمد	چون دیدم این کہ کاغذ زہم رسیدہ است
نامم کہ این عیثہ فیض امیرہ ایست	کاوازہ سخاشش بہ عالم رسیدہ است
ہر جا کہ نام او برسد است در جہان	ہم فیض او رسیدہ و توام رسیدہ است
آن بانوئے نجمتہ کہ از فرخ اختر	باشش با وجہ بر شدہ طارم رسیدہ است
آئینہ را اگر شرف دست بوس است	این فیض ہم بہ خامہ و خاتم رسیدہ است
یارب بظیل رحمت خویش نگاہ دار	اگر ابر دست او بہ ہمہ غم رسیدہ است

لے اشارہ است، باسم مبارکہ، خواتین آن خانوادہ محترم، نازی بیگم، عیثہ بیگم، امیرہ بیگم، دینی بیگم
نام خانوادہ مذکور است،

قطعه وداعیه

که به عطیه یگم هنگام سفر او نشان بسمت یورپ نوشته شد

۱۳۱۳ راپریل ۱۹۰۶ء

<p>زود این منزل دراز آئی هم بصد گونہ عجز و ناز آئی بیش ازین هم بپرگ ساد آئی وزرہ کجاست و عجز از آئی ره رو جاده نیاز آئی تا بہر پایہ سرفراز آئی کہ تو ناگہ ز در سراز آئی بہ سلامت روی و باز آئی از رو لطف یکہ تاز آئی</p>	<p>لے کہ دل بر سفر نداشتی ہم بصد جاہ و احتشام روی می روی گر چہ با سروسامان می روی سوے پیرس دلندن رسم و آئین شرع نگذاری نکتہ پیرایہ علم و فن باشی دوستان دین بر بہت باشند ”بہ سفر رفتنت مبارک باد دز پس آمدن بہ اعظم گدہ</p>
--	---

CALL No. { ۸۹۱۶۵۱۵۱ } ش ۱۲ ACC. No. ۱۲۱۶۱

AUTHOR _____

TITLE _____

ش ۱۲		۸۹۱۶۵۱۵۱	
۱۲		۱۲۱۶۱	
Date	No.	Date	No.

MAULANA AZAD LIBRARY
ALIGARH MUSLIM UNIVERSITY

RULES:—

1. The book must be returned on the date stamped above.
2. A fine of Re. 1-00 per volume per day shall be charged for text-books and 10 Paise per volume per day for general books kept over - due.

